

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра дошкільної та початкової освіти

ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня магістр
спеціальності

012 Дошкільна освіта

(шифр і назва спеціальності (спеціалізації, предметної спеціальності))
освітньої програми

Дошкільна освіта. Інклюзивна освіта

(назва освітньої програми)

Чумаченко Кристини Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

Керівник **доц.Звєкова В.К**

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Рецензент **Порохова А. А.**

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту

на засіданні кафедри Засхи́тної та поча́ткової осві́ти
протокол № 6 від «04» січня 2023 р.

Завідувач кафедри

Гавришова О.Т.

(підпис) (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист

на відкритому засіданні ЕК

«17» січня 2023 р.

Оцінка 90 відмінно

(за стобальною шкалою) (за традиційною шкалою)

Голова ЕК

Лесіна Г.М.

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1.СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	8
1.1. Теоретичні засади соціалізації дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.....	8
1.2. Сутність і роль соціальних інститутів у встановленні дитини дошкільно- го віку.....	11
1.3 Особливості соціалізації в старшому дошкільному віці.....	15
Висновки до першого розділу.....	19
Розділ 2. ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНО- ГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ.....	21
2.1. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльнос- ті.....	21
2.2. Педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності.....	27
Висновки до другого розділу.....	31
Розділ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИКОРИС- ТАННЯ ІГОР ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДО- ШКІЛЬНОГО ВІКУ.	33
3.1 Критеріальний підхід до процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час використання творчих ігор.....	33
3.2 Організація та перебіг експериментальної роботи.....	47
3.3 Методичні рекомендації щодо використання ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.....	60
Висновки до третього розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
Додатки.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Фундаментальні зміни, що відбуваються в сучасному освітньо-культурному просторі, нова соціокультурна ситуація, суспільні запити і потреби передбачають утвердження пріоритету дошкільної освіти, формування в суспільстві розуміння ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду становлення особистості.

У прогресивної соціокультурної ситуації пріоритетною домінантою вважається соціалізація персони як результат її суспільно-особистого становлення та навчання, набуття хорошої форми суспільної активності та компетентності, що дозволяє дитині існувати функціональним перетворювачем свого життя і навколишнього середовища. У цьому зв'язку особлива роль відводиться сім'ї, що вважається найважливішим соціальним інститутом соціалізації дошкільника. Вона забезпечує саморозвиток дитини, його творчу активність і самозбереження, звертає розвиток суспільно і окремо важливих він персони, гарантує успішне функціонування дитини.

Розряд законодавчих актів та розпоряджень у галузі виховання відповідно до дошкільного виховання (Закони України «Про дошкільне виховання», «Про громадську працю з дітьми та молодими людьми», «Про охорону юнацтва», Державна стратегія становлення виховання в Україні на період до 2021 року, Базисний складову дошкільного виховання) відзначають справжнє формування малюка, створення у дошкільному вихованні особистісно-важливих умінь і можливостей та придбання освітніх компетенцій (суспільної, комунікативної, інформативної, когнітивної тощо). Виконання цього завдання покладається на підставу дошкільного виховання, оскільки саме тут значною мірою відбувається створення суспільно-комунікативної компетентності у дошкільнят, на основі якої успішно виконується соціалізація у дітей, чому особливо сприяє ігрова активність, оскільки досвід, який дитина отримує в забаві, вона поступово використовує у житті.

У дослідженнях учених (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, І. Загарбницька, О. Кононко, С. Курінна, Н. Лисенко, Т. Логвиненко, Л. Лохвицька, Т. Поніманська, Ю. Приходько, І. Рогальська, Яблонська, С. Савченко, С. Сайко) акцентується на необхідності посилення уваги до формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку, що сприяє активізації особистісного потенціалу дитини.

Суспільно-психологічні нюанси соціалізації відкриті у працях В. Авраменкової, К. Альбуханової-Славської, І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Капської, 5 І. Кона, А. Кононко, В. Кудрявцева, М. Лісіної, О. Леонтєва, В. Мухіної, М. Міда, М. Осориної, О. Петровського, І. Рогальської, І. Печенко, Т. Поніманської, В. Сухомлинського, М. .. Стельмаховича, Д. Фельдштейна та ін.

Особливе місце серед досліджень проблем соціалізації особи займають роботи, присвячені соціалізації дітей і юнаків, авторами яких є: Г. Беленька, А. Богуш, Л. Варяниця, А. Вишневський, М. Гавриш, З. Курінна, М. Лисенко, Т. Логвиненко, М. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, І. Рогальська, Яблонська, С. Савченко, С. Сайко та ін.

Комунікативні можливості персони вивчили Л. Бірюк, М. Вітюк, В. Гаркуша, П. Гончарук, Л. Карамушка, Я. Коломінський, С. Максименко, К. Роджерс, Л. Савенкова, М. Савчин, Я. Шкурко та ін. ; концепцію та практику формування комунікативної компетентності – В. Андрієвська, М. Вашуленко, О. Власова, О. Волинець, М. Дзюбишина-Мельник, О. Коваленко, О. Пасічник, І. Товкач, В. Федоренко, В. Федорчук, В. . Черевко, Т. Щербан та ін; комунікативні вміння та мистецтва – С. Бондаренко, О. Винославська, В. Каплінський, В. Мотирко, В. Семиченко, Т. Шепеленко та ін.; комунікативний потенціал персони у соціокультурному нюансі – Н. Гавриш, Т. Пироженко, С. Терещук, Т. Яценко тощо. Парадокс суспільно-комунікативної компетентності дітей дошкільного віку вважається предметом досліджень А. Богуш, Ж. Горіної, Л. Калмикової тощо.

Істотна чисельність наукових справ приурочено до розбору інтеракційної сфери дошкільнят та її впливу на розвиток відносин у колективі ровесників, зокрема: діяльнісне опосередкування міжособистісних взаємин (В. Абраменкова, О. Запорожець, В. Мухіна, О. Рузька, Х. Шакуров та ін.); генези комунікації, де відносини дітей розглядалися як продукт взаємодії у спілкуванні (І. Зотова, А. Квас, А. Коваленко, І. Луценко, А. Мартинчук, Т. Пироженко, Г. Смольникова та ін); взаємодії з ровесниками в процесі ігрової діяльності (Л. Божович, Д. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, А. Запорожець, Н. Кудикіна, А. Леонт'єв, Л. Лисенко, С. Русова та ін).

Отже, враховуючи актуальність проблеми та її недостатню розробленість у вітчизняній педагогіці, обрано тему курсової роботи «Гра як засіб соціалізації сучасного дошкільника».

Мета дослідження полягає в соціалізації сучасного дошкільника засобами ігрової діяльності.

Завдання дослідження:

1. Перевірити суть процесу соціалізації особи як особливого предмета наукового вивчення;
2. Відкрити особливості соціалізації дитини в старшому дошкільному віці і описати роль соціальних ВНЗ у цьому процесі;
3. Перевірити становище досліджуваної проблеми, у закладах дошкільного освіти.
4. Знайти та довести педагогічні умови соціалізації діток старшого дошкільного віку під час ігор.
5. Методичні поради щодо застосування ігор як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – соціалізація дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку засобом ігор.

Для вирішення встановлених завдань були використані такі **методи вивчення**: *теоретичні* – дослідження та тест філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури; *емпіричні* – діагностичні (опитування, вибіркове опитування), тест освітнього процесу, дослідження Муніципального зразка дошкільного виховання (Базовий складник дошкільного виховання), навчально-виховних намірів, програм («Переконаний старт», «Українська дошкільня», «Мовний складник дошкільного виховання» тощо); викладацький досвід (констатуючий, формуючий та ревізорський рубежі) – з метою апробації педагогічних умов, *статистичні* – для порівняння та підтвердження правдивості, кількісного та якісного аналізу отриманих експериментальних даних.

Базою дослідження є заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №1 «Золота рибка» с. Нова Некрасівка.

Практичне значення дослідження полягає у застосуванні матеріалів дослідження вихователями закладів дошкільної освіти в процесі використання творчих ігор як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку, викладачами вищих навчальних закладів при складанні навчальних посібників, підручників, для підготовки фахівців напряму підготовки «Дошкільна освіта», у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації і перепідготовки вихователів закладів дошкільної освіти.

Теоретичне значення дослідження полягає у обґрунтуванні умов соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності та експериментальній перевірці використання творчих ігор як засобу соціалізації.

Структура і обсяг роботи.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Теоретичні засади соціалізації дітей дошкільного віку в умовах ЗДО

Визначення теоретико-методологічних принципів соціалізації дитини передбачає оцінку в контексті сучасної освітньої ситуації в Україні за культурно-історичними особливостями раннього дошкільного віку, що склалися. Дитинство як соціокультурний феномен, як особливий, важливий для життя людини період, вік у сучасній психології, педагогіці, філософії, історії, суспільствознавстві, культурології має різноманітні асоціації зі зміною загальних парадигм. до «дитяко-центрованого» (Т. Алієва, І. Бех, О. Богущ, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, С. Курінна, О. Мудрик, В. Мухіна, Т. Пироженко та ін.). [28, с. 9].

Згідно з новим підходом, дитинство розглядається як культурно-історичний феномен, без якого неможливо уявити соціокультурне ціле у його історичному розвитку. Як духовний, творчий, позитивний початок, що має особливе значення у формуванні людської культури в цілому. Не менш важливим для дошкільнят є міжособистісний механізм соціалізації як взаємодія людини з суб'єктивно значущими іншими людьми.

Дитинство як соціокультурний феномен особливий і важливий для життя вік у сучасній психології, педагогіці, філософії, історії, соціології та культурі дуже активно досліджується з різних позицій. Загальна парадигма з Від «дорослого» до «дитячого» (Т. Алієва, І. Бех, А. Богущ, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, С. Курінна, А. Мудрік, В. Мухіна, Т. Пироженко та ін.). У руслі традиційних парадигм раннього дитинства та дитячого розвитку підкреслюється, що механізми, темпи (динаміка) психічного розвитку дитини залежать від суспільно-історичних умов її життя та, навпаки, продуктивна функція дитинства у культурі ліквідується. Відповідно до цього підходу, розвиток дитини ґрунтується насамперед на відтворенні готових форм (норм) соціокультурного досвіду. Останнє дійсно характеризує за-

гальні способи оволодіння культурою, але лише частково розкриває механізми функціонування та розвитку сучасної дитини. На думку В. Кудрявцева, такий підхід створював особливий образ дитини, враховуючи абстрактну перспективу відношення світу дорослих до світу дітей, що склалося 24, с. 9].

Не менш важливим для старших дошкільнят є міжособистісний механізм соціалізації як взаємодія людини із суб'єктивно значущими іншими людьми. Цей особливий механізм соціалізації, що визначається вченими, є міжособистісною передачею певного соціального досвіду від однолітків, батьків і знайомих, які є носіями певних субкультур, незалежно від того, чи є досвід позитивним чи негативним на основі психологічної поведінки людини. Унікальне поєднання в кожному окремому випадку різних механізмів соціалізації, пов'язаних із процесом формування особистості дитини, визначає той чи інший вектор освоєння та реалізації власного соціального статусу [11, с. 114].

Згідно з Д. Ельконіном, Д. Фельдштейном, дитинство функціонально визначається як об'єктивно необхідний стан у динамічній системі суспільства, стан процесу дорослішання молодого покоління. В. Кудрявцев визначає дитинство не лише як фізіологічне, психолого-педагогічне, але насамперед як складне соціокультурне явище, що має історичне походження та природу [26, с.9]. Окремі вчені, такі як І. Котова, Еге. Шиянов, виділяють особливу дитячу субкультуру, носієм якої є дитяче суспільство. Це «культурний простір та дитяче коло спілкування, які допомагають дітям адаптуватися у суспільстві та створювати власні автономні норми та моделі поведінки» [31, с.62].

Цей особливий механізм соціалізації, за визначенням учених, є переважно психологію міжособистісної передачі тієї чи іншої соціального досвіду від однолітків, батьків і знайомих, які є носіями тієї чи іншої субкультури, причому неважливо, позитивний чи негативний. Своєрідне поєднання в кожному окремому випадку різних механізмів соціалізації, пов'язаних із проце-

сом індивідуального формування дитини, визначає той чи інший вектор засвоєння та реалізації власної позиції [21, с. 114].

Поняття "соціалізація" переплітається з такими словами як "освіта" та "формування персони". Формування персони орієнтується як процес формування системної властивості індивіда в наслідок його соціалізації, тобто засвоєння та відтворення культурних цінностей та соціальних загально визнаних мірок, а також саморозвитку та самореалізації в тому співтоваристві, в якому він проживає. У єдиному вигляді формування особи дозволено розглядати як процес входження людини в нове суспільне середовище та інтеграцію в неї. У разі входження в умовно стійку громадськість і за відповідних життєвих обставин індивід, згідно з цими фахівцями з психології, проходить 3 фази особистого розвитку: пристосування (вивчення цінностей та загально визнаних мірок) у процесі ототожнення з суспільством, інтеграцію – більш суперечливу стадію, на якій соціум прагне залучити персону до своїх очікувань, а персону прагне одночасно персоніфікуватися. Таким чином, поступово створюється точна конструкція персони, зміцнюються належні індивідуальні новоутворення, відбувається соціальне формування персони через постійне відновлення названих фаз при входженні індивіда в різні суспільні категорії. У дисертаційному дослідженні І. Печенка зазначається, що освіта як устрій соціалізації становить дитину перед новими завданнями, які відповідають її модифікованим можливостям та новій свідомості. З огляду на це, освіта впорядковує, з'єднує та використовує всі інші машини соціалізації [13, с. 48].

Оцінюючи ролі та місця освіти у соціалізації особистості освіта є лише частиною процесу набуття людьми соціальних уявлень, навичок та соціального досвіду, але водночас воно грає значної ролі. . процесу соціалізації Освіта передбачає систему цілеспрямованого формуючого соціального впливу, взаємодії та відносин, за допомогою яких у індивідів формуються соціально бажані риси та риси. Соціалізація - ширший спектр, що включає як систематичні, і довільні випадкові на сукупність чинників життя у причет-

ності індивіда до культури та становлення його повноправним членом тієї чи іншої суспільства. Соціалізація таким чином охоплює весь спектр впливів. Воно включає у собі як соціальне оточення особистості, а й власну реакцію особистості ці впливу.

1.2. Сутність і роль соціальних інститутів у становленні дитини дошкільного віку.

В дослідженнях сучасних педагогів особливо розглядається питання соціалізації дітей. Особливу цінність набувають вивчення дитячої персони, обґрунтування умов її реального і гармонійного розвитку, що призводить до пошуку шляхів оновлення змісту виховання і навчання дитини, психолого-педагогічних умов оптимального розвитку дітей у сім'ї та дошкільних навчальних закладах. [17 с.104]

Середовище як причина соціалізації особи, вважає І. Рогальська, має важливе значення: «воно дає дитині можливості бачити суспільні явища з різних сторін, що гарантує вироблення і накопичення соціальних емоцій і високоморальних орієнтирів, норм, штампів, нормативів його поведінки. Його вплив, в основному, переносить природний характер, який не завжди піддається педагогічному управлінню і тягне за собою розряд проблем на шляху розвитку персони» [25, с. 110].

Відомий український дослідник В. Москаленко вважав що «соціалізація будь-якого нового покоління і окремої персони відбувається в постійній поліфонічній «розмові» різних людських вимірів. Персона є не просто клітина організму людини. Вона - активно працюючий суб'єкт, тому процес соціалізації повинен розглядатися, як висновок суперечить системі «індивід – соціальне середовище» [8, с. 58].

Саме сім'ї, серед зрілих і ровесників, різних виховних інституцій з урахуванням емоційно-контактного взаємодії відбувається реальне інтелектуальне і емоційний вплив на персону дитини, з його розум і поведінка. Навколо будь-якого формується локальний клімат, що встановлює зручність чи

дискомфорт у відносинах, функціональну угоду чи пристосованість іншим, вивчення просоціального чи асоціального поведінки, методик комунікації, прискорення чи стримування самореалізації персони [17, з. 111]. Сім'я – важливий ВНЗ соціалізації на етапі дошкільного юнацтва і «найнеповторніший мікросоціум функціонування малюка» [24, с. 192]. Сім'я – це «джерело і опосередковане ланка передачі дитині соціально-історичного досвіду, досвіду психологічних, статевозрілих і ділових відносин для людей. Сім'я вважається тим конкретним соціальним оточенням, яке має максимальні можливості для поступового залучення дитини у світ релігійно-високоморальних цінностей, до виконання невідомих і одночасно суспільно важливих ролей, до оволодіння експериментом рольової поведінки і спілкування, які потрібні дитині для його суспільного розвитку ». На думку А Капської сім'я вважається «головним арбітром у комунікації, спілкуванні індивіда із зовнішньої соціальної середовищем, іншими інститутами соціуму. При необхідності сім'я виконує охорону індивіда від не дуже сприятливих впливів сторонніх громадських структур і підтримує його на всіх фазах соціалізації» [24, с. 34].

Отже, сім'я має головне значення у формуванні психологічного та соціального здоров'я дитини, його самоусвідомлення і високоморальних основ персони. Саме тут малюк у період дошкільного юнацтва набуває життєво важливі уявлення, отримує необхідні життєві громадські мистецтва та вміння. Незважаючи на занепад, який тепер тягне сім'я, він залишається одним з головних інститутів соціалізації особи, який в більшості випадків робить підсвідомо. Нарешті, «родина – найближча розвиваюча і виховна середовище. [17, с. 113].

Дитячий садок - це друга сім'я, яка завжди була і залишається соціальним місцем життя дитини, громадським середовищем його становлення та навчання.[5]. Притулок дошкільного виховання – це соціальний інститут, що є як освітнім виховною установою, яка виконує підготовку дитини до шкільного навчання, а й, крім становлення розуму і передачі знань, формує моделі

поведінки, їх значення. Все це становить той соціальний ресурс, з яким дитина переходить в наступну суспільну обстановку становлення.

Викладачі акцентують інтерес на тому, ніби дитяча спільнота у дошкільній установі створює умови для практики суспільної поведінки. Справи дітей стають перевіркою і закріпленням засвоєних соціальних високоморальних норм. Дитяче суспільство – це і важлива середня школа формування соціальних почуттів і індивідуальних якостей, оскільки в ньому дитина неодноразово стежить прояви емоцій іншими дітьми, перевіряє ці прояви і господиня висловлює власні відчуття.

Справи з ровесниками активізують конкретні особисті якості дитини. «Малюк, який дуже дорогоцінний, набуває практику (найчастіше підсвідомо) відбору, активізації якостей, прийнятих безпосереднім дитячим суспільством.[5, с. 68].

Незважаючи на те, що «дошкільна основа суспільно за своїм призначенням, і дитина соціалізується в умовах активізації зв'язків дошкільного закладу з іншими неінституціональними факторами (в сім'ї, його ближньому оточенні, взаємозв'язках зі школами, закладами за межами навчального виховання і т.д.) » [25, с. 22], дошкільна основа вважається прикритим установою, коло взаємозв'язків якого із суспільством залишається вузьким. У самому єдиному образі дошкільна основа як відкрита громадсько-педагогічна система, неоднозначно пов'язана з навколишнім середовищем, передбачає «перетворення дитини з об'єкта педагогічної роботи на його суб'єкт, де основне зацікавлення має бути приділено саме соціалізації та навчанню дітей; продуктивну взаємодію всіх соціальних інститутів, на орбіту діяльності яких догоджає кожен малюк »[Тому ж, 23].

Н. Голованова запевняє, що виховання має враховувати результати соціалізації дитини в групі ровесники, серед яких вчених називає: засвоєння поведінки відповідно до соціальних, моральних, культурних переваг членів категорії; вивчення статево-рольової поведінки; організація та переживання власної автономності від світу зрілих, що включає накопичення і пере-

дачу «секретів», «загадок», оформлення своєї манери в одязі, стрижці, в дозвіллі; створення умов формування «Я-концепції» членів категорії; постачання можливості вибору позиції «основної маси» чи «меншості»; експеримент відстоювання особистих позицій [32, с. 108].

Дитина підкультура як специфічне, таємне від стороннього ока, явище отримує особливе значення у віковому діапазоні між трьома-чотирма роками (коли у дітей зароджується самостійне соціальне життя) і 12 - 13 роками, коли на заміну дитячої прибуває підліткова підкультура. Дитина підкультура - «напевно особлива система дитячих уявлень про світ, цінності, моделі поведінки і спілкування, типова цивілізація, що існує відповідно до своїх специфічних і самобутніх законів, хоча і в полі єдиної культури. У широкому значенні дитяча підкультура - все те, що створено зрілими для дітей і самими дітьми, у вузькому - смислове місце цінностей, установок, методик діяльності і форм спілкування в історичній суспільній ситуації становлення» [7, с. 86].

Практично важливим і цікавим для осмислення передових особливостей дитячої підкультури стало вивчення Л. Варяниці, в якому нарівні з вивченням змісту компонентів дитячої підкультури на етапі молодшого шкільного віку одним з напрямків стало розслідування причин дисгармонії прогресивної дитячої підкультури [16, с. 48]. Головного з них дослідниця виділяє прецедент емоційної відірваності опікунів від юнацтва в його узагальненому осмисленні, досконале зневага ними всіх якостей дитячого життя, крім тих, які, на їхню думку, ведуть до тріумфу [Тому ж, с. 70]. Наступним прецедентом дисгармонії прогресивної дитячої підкультури позначено «втрата загальнолюдських цінностей, державних звичаїв і збіднень, зокрема і змістовна спустошеність окремих верств дитячої підкультури (ігор, фольклору, правових норм)» [16, з. 94].

Можемо закінчити, що всі розглянуті аспекти дитячої підкультури відіграють основну роль у процесі соціалізації особи дитини: він вчиться приймати вікові норми поведінки в групі ровесників, навчається ефективним технікам врегулювання важких обставин, досліджує межі дозволеного, вирі-

шує громадян, соціальна навколишнє середовище, демонструє незалежність і візьме участь у соціальних змінах і т.д. Завдяки дитячій підкультурі природним маршрутом відбувається максимальне втягування дитини в систему соціальних взаємозв'язків, задовольняється потреба в самодостатності, активності, участі в соціальних контактах.

Професійні знання викладачів про роль соціального середовища у вихованні та соціалізації особи актуалізують проблему ціннісних характеристик соціуму, на якому розвивається активність окремого малюка, категорії, дошкільного закладу. Педагогічне розуміння того, що активно засвоєння суспільної дійсності, в якій проживає малюк, вважається важливою умовою для формування адекватного виду навколишнього світу. Але перш ніж відкрити особливості освоєння суспільної дійсності на етапі дошкільного юнацтва, вважаємо за необхідне описати особливості соціального розвитку дітей

1.3 Соціалізація та її особливості в старшому дошкільному віці.

Дошкільний вік – особливий крок у розвитку людини. Сенс зазначеного періоду неможливо переоцінити: саме на час створюються основні психологічні і фізіологічні характеристики особи, виявляються і розвиваються за значенням суспільного визначення задатки і можливості дитини, закладаються основи світогляду і культури, засвоюються значення і міри суспільної життєдіяльності.

Щасливе дитинство вибудовує той основу будинку, на якому потім виростає і людина, що самостверджується; Нещасне – делегує у її зріле життя цілісний розряд проблем, подолання яких потребує максимальної концентрації всіх сутнісних зусиль і здібностей [24, з. 5].

На думку Д. Ельконіна, розвиток особи дитини на дошкільному дитинстві поєднує два аспекти. Перший з них полягає в тому, що «дитина поступово починає усвідомлювати рідне місце в навколишньому світі. Напевно стимулює виникнення нових тем поведінки, якими обумовлюються події» [9, с. 98]. Інший нюанс – функціональне формування емоцій та свободи. Саме

вони гарантують ефективність вище згаданих завдань і живучість і самостійність зміни зовнішніх подій дитячого поведінки. [18, с. 49].

Дошкільний вік – період життя, в якому дитині відкривається навколишній світ. [23, с. 109]. Насправді, після народження дитину оточує об'єктивний світ: люди, природа, речі. Вона не пристосовується до нового, а «готує його своїм, тобто привласнює його», - зазначав Леонтьєв. Він акцентував увагу, ніби процес «привласнення» полягає в «відтворенні індивідом історично сформованих людських якостей, повноважень і методик поведінки», він акцентував увагу, ніби цей процес завжди діяльний, оскільки, «щоб заволодіти предметом або явищем, потрібно активно виконати активність. [Тому ж, с. 138]. Особливе значення тут набуває той факт, ніби в малюка «відомість до навколишнього світу опосередковано ставленням до людей, він входить у фактичне і мовленнєве ставлення до них». Чим більша кількість об'єктів соціального середовища увійде в контекст діяльності дитини, тим ширше буде розвиватися спектр його соціальних взаємин.

На думку С.Л. Рубінштейна, індивідуальністю періоду юнацтва вважається те, що дитина, по створенню, завжди зайнятий спрямованим зрілим упорядкуванням доступного йому світу або свого уявлення про нього [7, с. 207]. Коли ж у дитини вже сформувалися уявлення про світ, коли дитині доступна вже безпосередня класифікація його явищ і речей, коли їм отриманий певний резерв наглядів в черговості подій, тоді починається для дитини цікавий період нових переживань. Сприйняття людиною ґрат багато в чому визначає, як він робитиме у ньому. «Дії людини, її поведінка будуть значною мірою залежати від того, як він розуміє дійсність, від того, в якій мірі він пізнає те, що відбувається в закономірностях його становлення», – заявляє класик психології [Тож же, с. 120].

Отже, гра – це передусім зустріч малюка із загальнолюдським світом взаємовідносин. У розмові з яким дитина виступає реальним учасником Це сприяє його формуванню як суб'єкта цього світу, як особи, що є носієм особливого вікового і приватного способу світосприйняття і діяльності. Так, ро-

зумні відносини як зображення міжособистісних взаємин вважаються структурним вихованням, яке щодо дітей старшого дошкільного віку ґрунтується на осмисленні важливості та потреби доброзичливих взаємин при спілкуванні та спільної діяльності з іншими, сформованості уявлення про прояви доброзичливості, наявності морально-естетичної мотивації . психологічним відгуком, альтруїстичними та кооперативними діями. Про відносини гуманності можна судити, як стверджує М. Химич, згідно сукупності всіх названих творців [5, з. 11].

Так фахівці з психології (Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Костюк) стверджують, що варіативність просоціального поведінки пов'язана з особливостями культури, в якій виховується малюк. За умови, що дитина виховується в культурі, де стиль життя базується на спільній роботі і взаємодопомоги членів сім'ї та суспільства, він буде привчений допомагати іншим, тоді як дитина, який зростає в конкурентному суспільстві, буде соціалізований по-іншому. Потрібно зрозуміти, що відмінності в соціальній поведінці експерти пов'язують ще з відмінностями на рівні емпатії, психологи відносять до соціальних можливостей персони. Індивідуальні відмінності в щаблях і способах прояви емпатійності є з раннього віку і в основному досить стійкі. Серед реакцій на розлад своїх ровесників можна спостерігати гучне ридання чи спонування, реакція окремих дітей найбільш стримана і розумна. Деякі ведуть себе жорстко, інші схильні до неспокійним реакцій, уникнення. Тому, на думку А. Кононко, зображення психологічного відкликання у формах співпереживання, сприяння, співчуття передбачає створення особливих умов навчання і дослідження, придатних виявлення потенційних можливостей дитини, готовності до цього відгуку [21, с. 46].

Отже, роки дошкільного юнацтва – це чутливий період для соціалізації особи. У сприянні дошкільника з навколишнім середовищем, що виявляється в конкретному спілкуванні з дорослими, в забавах і змаганнях з ровесниками, в ході різних видів продуктивної діяльності, у оволодінні навчальною діяльністю розвиваються образні форми знання природного, предметного та сус-

пільного середовища і власного «Я». Соціальна активність продає необхідність дитини проявлятися суб'єктом освоєння світу людей, культури, сам себе.

З початком шкільного вивчення змінюється соціальна ситуація розвитку дитини, яку утворюють окремі і неповторні спеціальні для даного віку відносини між дитиною і середовищем, що характеризують: об'єктивний простір дитини в системі соціальних взаємин і відповідні надії та запити, що пред'являються до неї суспільством; індивідуальності осмислення та ставлення малюка до своєї суспільної позиції та власних взаємин з оточуючими. Малюк починає хворіти себе «соціальним індивідом», у нього з'являється розуміння свого соціального «Я» [11, с. 232]. Спочатку вона розуміє себе як суб'єкт дії, а пізніше як соціальний суб'єкт (суб'єкт відносин), хоча це розуміння має не раціональний, а переважно значний (підсвідомий) характер.

Значною рисою нового суспільного становища, на думку експертів, є те, що навчальна діяльність як цілеспрямована, обов'язкова, випадкова, відрізняється від ігрової. Навчальна активність виступає предметом громадської оцінки, а життя маленьких студентів підкорюється системі обов'язкових, подібних всім правил. У зв'язку з цим гра з однолітками для маленького підлітка набуває значення істинної, вільної, досконалої і захищеної життя.

Розширюючи і ставлячи суспільні взаємозв'язки, 6-річний малюк освоює особисте психологічне місце та ймовірність життя в ньому [10, с. 6]. Самопізнання персони відбувається через зіставлення себе з іншими, зарозумілість. Експерти акцентують увагу величезне значення формування та постачання емоційно-позитивного ставлення до себе, ніби лежить в основі текстури самосвідомості будь-якого звично розвиненого малюка, і акцентують увагу на необхідності педагогічної допомоги позитивної самореалізації та виправлення суспільно засуджених і небезпечних його напрямів [26, с. 28]. У той же час у ряді передових досліджень зазначається, що шестирічні діти, які не отримували громадське дошкільне виховання в дошкільних закладах, а виховувалися в сім'ї, обмеженому соціальному оточенні, або відвідува-

ли гуртки в центрі розвитку дітей, на початку свого шкільного життя відчують значні проблеми. важко пристосовуються у соціумі. Експерти пояснюють цей факт відсутністю у цих дітей глибоких і різних уявлень про соціальні ролі, законодавстві відносин людей, у них не сформований досвід встановлення оптимальної дистанції з однолітками і зрілими, діти практично не мають способів вирішення проблематичних обставин суспільно прийнятими діями, і наприкінці зрештою, важко тягнуть емоція розлуки у неослабній взаємозв'язку з мамою та рідними [64, с. 42]. Виготовлені розвідниками висновки схвалюють наше умовляння про необхідність обліку своєрідності вихідного значення готовності до входження до соціуму дітей, що виховувалися у різних умовах життєдіяльності у побудові стратегії суспільно-виховної роботи.

Висновки до першого розділу

Соціалізація - це безперервний, тривалий процес входження людини у суспільство, а соціальна адаптація - це процес входження людини у конкретну соціальну спільність шляхом поглинання соціального досвіду цього суспільства та використання раніше набутого соціального досвіду. Вивчення процесу соціалізації у межах різних наукових напрямів зумовлено складністю об'єктивного змісту та багатством взаємозв'язку структури та функції цього процесу у суспільному житті. Підходи психолого-педагогічної науки до соціалізації особистості виявляють змістовні компоненти та демонструють механізми, пов'язані з умовами соціалізації та місцем, яке займає особистість у цьому процесі. Особливість методу соціального виховання у тому, що соціалізація сприймається як складний процес, у якому людина бере участь у житті, у результаті він набуває і змінює свій соціальний статус і соціальну роль, формуючи свій духовний світ і особистість. Соціалізація особистості передбачає активний зв'язок із суспільством, що створює тенденції до соціальної взаємодії особистості та активної творчої діяльності, розвитку її соціальної діяльності, що виражає рівень його комунікабельнос-

ті, глибину та повноту соціальних відносин, досягається.

Сім'я як середовище індивідуального розвитку є одним із найважливіших інститутів соціалізації особистості, оскільки це середовище визначає спосіб життя дитини, її соціальне існування, впливає на формування нових соціальних якостей, умінь та навичок. Позитивний чи негативний вплив сім'ї на суспільство залежить від безлічі факторів, серед яких виділимо такі: соціокультурні, що свідчать про культуру сім'ї; соціально-економічні, що визначаються її майновими характеристиками; технологічні та гігієнічно-побутові характеристики. Як колектив різних вікових груп сім'я є певною системою взаємовідносин між старшим і молодшим поколіннями, батьками та дітьми, яка закріплена звичаями, традиціями, законами та моральними нормами. Під їх впливом формуються світогляд дитини, ставлення до навколишнього та особливо до соціуму.

До психологічних механізмів сімейної соціалізації, в якій набуває чинності середовище власного розвитку дитини, відносяться: ідентифікація (дитина слідує за батьками); ознайомлення батьків із внутрішнім світом дитини, її потребами, інтересами, смаками та бажаннями; формування цілеспрямованої поведінки, що відбиває систему специфікації соціального схвалення. Дошкільний етап є початковим етапом формування предметної пізнавальної, комунікативно-діяльної здібності. Значення періоду від народження до школи полягає у придбанні попередніх людських знань та умінь, психологічних якостей та ознак, необхідних людині для виживання у суспільстві. Формування у дошкільнят соціальної картини світу є важливою частиною процесу соціалізації дошкільнят. Провідну роль процесі соціалізації грають систематичні виховні заходи, створені задля введення дитини на світ соціально набутого досвіду.

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

2.1. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності.

Інноваційні соціальні реалії значною мірою впливають на освітню галузь і виражають як недоліки, так і позитивні аспекти. Зокрема, стиль йде і про якість знань і вміння нашої молоді, ніби не завжди відповідає найвищим запитам суспільства XXI ст. Оскільки потреба країни у висококваліфікованих фахівцях дуже швидко зростає, в Україні необхідно кардинально видозмінювати і покращувати діяльну освітню систему, в тому числі її дошкільну складову. Вступ компетентнісної парадигми в дошкільне виховання як пріоритетної групи означає відмінність системного, цілісного підходу до навчання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку, поліпшення чи модернізацію процесуальних і науково-технічних аспектів цих процесів в умовах передових російських закладів дошкільного.

Фактичне завдання викладача А. Вишневський спостерігає у поліпшенні того середовища, в якому проживає улюбленець; способів вивчення, а також у «демонструванні» особистого ставлення до світу (прецедентів, подій, людей). [17, с. 105 - 106].

Дошкільний період істотно відрізняється від наступних кроків життя дитини колись лише його умовною волею: активність, якою він займається, переважно обирається за особистим бажанням, емоційно інтенсивної, відчуває широке місце уяви і творчості. Важливою індивідуальністю юнацтва вважається те, ніби набуті у час пізнання, мистецтва і вміння носять спільний, спеціальний характер: учні ще не готуються починати фахівцями в конкретній області, а навчаються важкому мистецтву людяності, життя відповідно до навколишнього середовища і особисто собою.

Невипадково А. Леонтьєв сказав що дитинство є особливим періодом життя, «часом початкового практичного розвитку персони» [22, з. 11]. Оскільки саме в перші 5 – 6 років життя закладаються основи дитячого світо-

гляду і основи особистої культури, виробляється випадкове поведінка, розвивається самосвідомість, виникають посилення на вихід форм серйозного самовизначення та створення суспільно-комунікативної компетентності. Крайня, зі свого боку, включає у собі розряд життєво важливих фактичних умінь дошкільника, саме його можливостей:

а) належним чином розпізнатися в нових умовах навколишнього середовища (пізнавати їх схожість - несхожість зі звичайними; зумовлювати, що вважається важливим - неважливим, необхідним - шкідливим, нешкідливим - ризикованим, приємним - противного, розмежовувати рубіж; відмінність позитивного настрою роздумів);

б) швидко і вільно пристосовуватися до навколишнього світу (відпрацьовуватися в невідомому людському оточенні; отримувати необхідні мистецтва і вміння спілкування та спільної діяльності; пристосуватися в колективі; освоювати основні правила співжиття і моральних заходів поведінки; зумовлювати свій індивідуальний статус, терпимим, решти, могли себе на їх простір);

в) ділово впливати на оточення і себе (удосконалювати власні позитивні індивідуальні риси; захищати особисту думку і амбіція; демонструвати опір негативному тиску, допомагати позитивні відносини і рвати неприємні; допомагати іншим) [10, з. 8].

Наш науковий інтерес спрямований на з'ясуванні такого, як діяльне програмно-методичне постачання в умовах дошкільного виховання сприяє формуванню суспільно-комунікативної зон відповідальності дітей у старшій групі. Тому потрібно визначити суть програмно-методичного постачання в українському дошкільному вихованні, його змістовні складові; перевірити місце і роль соціально-комунікативної зон відповідальності дітей у змісті базового елемента дошкільного виховання (муніципального освітнього стандарту); окреслити в контексті досліджуваної проблеми зміст передових програм дошкільного виховання («Переконаний старт», «Малюк», «Українська дошкільня», «Соняшник», «Я у Світі»), рекомендованих Міністерством вихо-

вання та науки України. Чимало цікавого є в таблиці «Освітні завдання та показники сформованості соціально-комунікативної зон відповідальності дітей старшого дошкільного віку відповідно до діючих програм закладів дошкільного виховання України».

Базовий складник дошкільного виховання в Україні визначає невід'ємний найменший ступінь компетентності, який потрібен для нормального функціонування дитини в навколишньому середовищі. В цьому муніципальному акті демонстративно, ніби дошкільна основа трепетна через процес соціального розвитку особи і надання їй найпростіших знань, уявлень, фактичних умінь і умінь, що гарантують дитині пристосування до життя, здатність розпізнатися в ній, правильно відповідати на дії, події, людей і т.д. [6, с. 4].

З огляду на тему нашого дослідження, важливо підкреслити, що у згаданому Базовому компоненті приділені самостійні освітні лінії – «Малюк у соціумі» і «Стиль дитини», що передбачають створення у дошкільнят інтересу до знання навколишнього середовища проживання і самореалізації у ній. Перша з них - "Малюк в соціумі" - передбачає наступні мистецтва:

- 1) знатися зі зрілими та однолітками;
- 2) розуміти інших, приєднуватися до загальної діяльності групи;
- 3) координувати власні інтереси, бажання і дії з іншими особами і т.д.

Здійснення освітнього напрямку «Малюк у соціумі» закінчується сформованістю суспільно-комунікативної зон відповідальності дошкільника [Тому ж, с. 4].

Мета наступної лінії – «Мовлення дитини» – вивчення мови як універсальним засобом характерно людського спілкування, важливим «каналом взаємозв'язку» для отримання інформації з немовних сфер буття для глибокого знання навколишнього світу (від безпосередньо-емоційного по понятійно-).

У контексті реалізації Базового компонента дошкільного виховання коротко проаналізуємо діяльні програми вивчення та навчання дітей дошкільного

віку.

1. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Переконаний старт» містить відповідні теоретичні і методичні поради для педагогів і опікунів відповідно до свого розвитку дітей, готує акцент на пізнавальному, а також мовленнєвому розвитку дитини старшого дошкільного віку в сегментах «Пізнавальне формування» («людей») і «Мовленнєве формування» («Формування посиленого мовлення та комунікативних умінь»). У програмі віднесені параметри сформованості умінь дитини за перерахованими напрямками [4, с. 24].

2. Програма навчання та вивчення дітей від двох по сім років «Малюк» доопрацьований відповідно до вимог передових тенденцій розвитку дошкільного виховання. Її розділ «Наші дорослі діти» (підрозділ «Малюк у навколишньому середовищі») передбачає ознайомлення дітей із соціальної і предметної навколишнім середовищем, що становить смислову основу мовного розвитку старших дошкільників. У підрозділі «Язичок близький, слово рідне» запропонована тема спілкування, яка допоможе дітям старшого дошкільного віку краще дізнаватися навколишній світ, розпізнатися в ньому і сприяти формуванню відповідного ставлення до різних співрозмовників у різних комунікативних ситуаціях. Крім того, наведені поради щодо демократизації манери спілкування з дітьми як важливої умови становлення самоповаги дошкільника; а також представлені поради для педагогів і опікунів щодо створення розвиваючого предметного середовища з метою збагачення дитячих спогадів про навколишнє середовище [23, с. 272].

3. Регіональна програма розвитку дитини дошкільного віку «Українська дошкільна школа» направляє працювати з дітьми відповідно до наступним напрямом: суспільно-високим, пізнавальним, мовним тощо. Оскільки рівень розвитку посилальної мови є важливою ознакою і умовою соціальної активності особи, що сприяє її багатоплановому розвитку (особливо комунікативної діяльності), акцент виготовлений на розділ «Суспільно-високоморальне формування», в якій введена складова

«Звернення». У розділі «Мовленнєве формування» (спрямованість роботи «Мовленнєвий етикет») відзначається освіта культури спілкування дітей старшого дошкільного віку. Цікавий нам розділ «Статева ідентифікація і диференціація», де мова йде про навчання дітей старшого дошкільного віку культури відносин між нотатками. Кожен розділ змістовної частини програми закінчується ознаками компетентності дошкільника [2, с. 171].

4. Групова програма становлення, вивчення та навчання «Соняшник» включає сегменти: «Стиль-комунікативне формування» («Звернення»), де віднесені питання відносин старшого дошкільника з ровесниками і зрілими; а також розділ «Формування та освіта розуму» («Соц навколишнє середовище» і «Народна навколишнє середовище»), завданням якого ознайомити малюка з суспільною навколишнім середовищем, його оточенням і утворити у нього поняття про відносини між людьми (рідними, близькими), друзями. Кожен із розділів закінчується ознаками базисних умінь та умінь малюка [5, с. 92].

5. У програмі «Я у світі» [3] пріоритетним завданням викладача є необхідність навчання дошкільника як навмисної особи. Навмисно стосуватися життя, подій, дій, людям означає працювати їх предметом своїх ідей, 64 переживань, цілей, бажань. У цій програмі приділено параметри компетентності за змістовними блоками, які враховані в освітніх рисах «Малюк у соціумі», «Малюк у світі культури», «Стиль малюка», а також чітко описані знання, мистецтва і рівень сформованості базових якостей малюка на кінець зазначеного вікового періоду. Крім того, нова редакція програми в другій частині Умови ефективної реалізації базової програми містить складову Творіння розвиваючого життєвого простору, де охарактеризовані громадські аспекти роботи з дошкільниками [Тож же, с. 305].

Повний тест програмно-методичного постачання передового дошкільного виховання в Україні довів, що суспільно-комунікативна зона відповідальності дітей старшого дошкільного віку вважається обов'язковою причиною їхньої єдиної компетентності. Саме тому вона має настільки важливе значен-

ня в дошкільній педагогіці і відповідає потребам спільноти XXI ст. до організації освітнього процесу у закладах дошкільного виховання.

Коли триває гра, може з'явитися потреба в таких атрибутів, які неможливо було передбачити заздалегідь. У разі слід допомогти ініціативу дітей, допомогти створити чи змінити необхідні речі іншими і тим більше допомогти інтерес до забави. Забава сприяє формуванню в дітей віком старшого дошкільного віку колективістських взаємовідносин, зокрема, з урахуванням розподілу праці, взаємодопомоги. Ці відносини переносяться на інші види діяльності і надалі переходять на вміння колективістської поведінки.

Важливо, щоб діти розуміли значення громадських взаємин зрілих людей. Іноді у забавах відбиваються негативні явища життя (наприклад, у забаві в «Лавці»: клієнти кричать, штовхаються).

У цьому випадку необхідно чітко переключити інтерес дітей. Важливе завдання викладача – виховати у учням правильне ставлення до життя, навіщо їх слід регулярно вводити із життям зрілих (їх відносинами, повинностями та інших).

В дітей старшої групи вже є великий досвід у грі, тому вони швидко розуміють один одного, втілюючи ігровий план; навіюють іграшки з будівлі, ніби урізноманітнює і ускладнює забави. Дітям 5 - 6 років життя даються великі можливості для автономного проведення креативних ігор, (як окремо, так і колективно). Наприклад, діти дізнаються: «Чи дозволено колесити в тролейбусі без квитків?», «Чи трапляється, ніби жінка управляє поїздом?» і т.д. З педагогічної точки зору найбільш значущі питання, за допомогою яких учні намагаються зрозуміти закономірну асоціацію речей і явищ, впоратися обговорення, позначити план гри.

2.2. Педагогічні умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час ігрової діяльності.

Під «педагогічними умовами» розуміємо обставини освітнього процесу, що забезпечують досягнення поставлених цілей, а також середовище, в якому педагогічні умови виникають, існують і розвиваються. Отже, педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів педагогічного процесу, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та використання елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчально-виховного процесу для досягнення поставлених цілей. Соціалізація старших дошкільнят стане найбільш добре при реалізації таких педагогічних умов:

- 1) постачання методичного супроводу процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності;
- 2) створення розвиваючого потенціалу конкретно-ігрового середовища закладу дошкільного виховання;
- 3) пірнання старших дошкільнят у функціональну ігрову активність з дітьми та зрілими.

1). Аби забезпечити методичний супровід процесу соціалізації у дітей старшого дошкільного віку вихователеві необхідно створити відповідні умови в рамках групи закладу дошкільної освіти, що сприятимуть перебігові педагогічного процесу на засадах взаємодії та взаємонавчання вихованців у колективі.

Методичний супровід дошкільної освітимає на меті забезпечити відповідність змісту освітнього процесу у закладі дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти та чинних програм. Власне тому педагогам слід належно вивчити зміст, структури та основні принципи цих засадничих документів.

2). Термін «предметно-розвиваюче середовище» означає природну зручну ситуацію, правильно санкціоновану, обладнану різними речами та ігровими які були використані, що дозволяє одночасне вкладення всіх дітей категорії в

різну активність. Таке середовище надихає старшого дошкільника вивчити і використовувати свій багатий вроджений потенціал, стимулює прояви самодостатності, підприємливості та творчості.

Питання постачання розвивального середовища в установах дошкільного виховання вивчили фахівці з психології та викладачі Л. Артемова, А. Кононко, А. Петровський тощо.

Описуючи конкретно-ігрове середовище, Г. Лаврентьєва що: 1) підходити віковим та категоріям дітей, їх функціональним можливостям з незначним перевищенням значення проблеми; 2) існувати динамічним, варіативним, різним; 3) сприяти приблизно-пізнавальній діяльності, що забезпечує вивчення нових знань, створення інтелектуальних дій, формування провідних психологічних процесів дитини; 4) відрізнятися різноманіттям форм і кольорів, які дають виразності об'єктам і подіям і порівнянню допомагають дитині отримати надійні знання про навколишнє середовище [31, с. 12].

Предметно-ігрове середовище має передбачати наявність місця для відпочинку дитини. Це може бути і «куточок усамітнення», і затишна кімната з м'якими меблями й іншими елементами тощо.

Предметно-ігрове середовище в закладах дошкільної освіти ко-нує низку функцій: організаційну, освітню, розвивальну, виховну та комунікативну. Відповідно до виховної функції і конструювання потрібно орієнтувати на створення таких ситуацій, котрі спонукають вихованців до морального вибору: поступитися товаришеві або взяти іграшку собі, поділитися з іншим чи діяти самому, запропонувати допомогу чи зігнорувати проблему ровесника. Таким чином, предметно-ігрове середовище стає центром, де закладаються підвалини для співробітництва, позитивних взаємовідносин, організованої прийнятної поведінки, дбайливого ставлення до інших тощо. [32, с. 102].

Саме ігрове середовище необхідне дошкільникам тому, що виконує по відношенню до них основну інформативну функцію: кожен об'єкт відкриває конкретні відомості про навколишній світ, стає незамінним засобом передачі

соціального досвіду. Учні не настільки конфліктують між собою; Іноді лаються через забави, ігрового простору або які були використані, оскільки захоплені цікавою діяльністю.

Для кожного вікового періоду конкретно-ігрове середовище особлива, оскільки змінюється в залежності від вікових особливостей дітей, періоду вивчення, освітньої програми. Правда, діти старшого дошкільного віку самостійно характеризують, яку гру вибрати; розігруючи важкі сюжети, демонструють найменшу залежність від конкретно-ігрового оточення, від тих чи інших іграшок. Ігрові дії набувають збірність, стають найбільш згорнутими; відбувається градаційний перехід до внутрішнього чи мовленнєвого наміру діянь. У старшому дошкільному віці іграшки грають роль каталізатора, зміцнення одного або кількох компонентів ігрової ситуації, сприяють актуалізації життєвого досвіду дітей, який негайно використовується в забаві.

У рамках експериментального вивчення проаналізовано співвідношення конкретно-розвивального середовища основам його організації (а це продумане зонування, розташування ігрових які були використані в конкретному порядку, доступність будь-якого з них для кожного малюка, недопущення перенасичення середовища). Оскільки індивідуальне здійснення перерахованих основ, виконання правил життя категорії і вирішення взаємодії дітей з предметним середовищем сприяють формуванню в них конкретних суспільно-комунікативних умінь. У закладі дошкільного виховання було створено відповідне віку досліджуваних дітей, варіативна, динамічна і різна конкретно-розвиваюча середовище, завдяки чому учні мали можливість обирати заняття і які були використані, а також простір для роботи з ними за своїми бажаннями. Розташування обладнання за принципом жорсткого центрування забезпечило дітям можливість зливатися в категорії в зоні конкретної творчої діяльності (на природі, ігровому майданчику або кімнаті, в навчальному приміщенні).

Оскільки вивчався вплив ігрової діяльності створення суспільно-комунікативної компетентності дітей, то особливе зацікавлення було звернено на ігрові зони (кутки) у закладі дошкільного виховання, обладнання їх різними які були використані для організації численних креативних ігор, що включають: сюжетно-рольові та режисерські забави. [27, с. 12].

Щоб активізувати інтерес дітей до загальної ігрової діяльності, були освіжені ігрові куточки, обладнані нові ігрові зони, додані нові сюжети для традиційних сюжетно-рольових ігор.

Розвиваюча конкретно-ігрове середовище формується і модифікується викладачами відповідно до потреб дітей. Однак і його повноправні творці. Тому важливо навчити вихованців допомагати розпорядок: будь-який об'єкт має рідний простір, і після роботи (забави) з ним має бути повернено саме туди. Виконуючи це правило, дорослі дошкільнята віддають собі звіт у необхідності порядку і під час роботи, вони несуть обов'язок через те, що ігровий який був використаний, якого чекає для роботи інший малюк, повинен бути приведений в початкове положення і покладений на конкретне місце.

Приготовлена і навмисне санкціонована розвиваюча конкретно-ігрове середовище категорії функціонально імітує суспільно-комунікативні мистецтва дітей старшого дошкільного віку (сумісність, знання вирішувати інценденти, телефонувати, давати, сприяти і благодіяти підтримки, здійснити власну роботу і т.д.), вважається каталізатором до функціонального спілкування та взаємодії учнів у закладах дошкільного виховання.

3). У сучасному вітчизняному закладі дошкільної освіти слід створити оптимальні умови для взаємодії дітей між собою та з дорослими, які сприятимуть формуванню соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку:

- 1) створювати дружнє, безпечне, захищене середовище й атмосферу щирих і довірливих стосунків між його членами;

- 2) моделювати гуманну взаємодію з дорослими, ровесниками (приємними, індиферентними, неприємними); виховувати культуру спілкування;

- 3) схвалювати належну соціальну поведінку;
- 4) навчати орієнтуватися в незвичному людському оточенні, пристосовуватися до його вимог і правил, ефективно взаємодіяти з ними;
- 5) підтримувати у дітей готовність звернутися по допомогу до знайомих дорослих;
- 6) сприяти організації гор та спілкування, в яких дитина набуває елементарних умінь зважати на іншого, виявляти до однолітка інтерес, ініціювати готовність до контакту з ним, демонструвати позитивну налаштованість на іншого, бажання домовлятися, поступатися, виробляти спільні рішення, відстоювати свою думку, обґрунтовувати незгоду з кимось (чимось); врегульовувати конфлікти та суперечки зберігаючи почуття власної гідності [3, с. 305].

Висновки до другого розділу

Встановлено, що розвиток сучасної дошкільної освіти безпосередньо пов'язаний із розвитком та формуванням особистості, оновленням організаційно-педагогічних принципів навчання та виховання, процесів, що формують соціально-комунікативні процеси. Здібності старших дошкільнят до ігрової діяльності.

Визначено виховні умови, що сприяють формуванню соціальних та комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку у дошкільних закладах. Створити можливості для розвитку цільового ігрового середовища (динамічного, різноманітного та відповідного віку та основним соціальним нормам учнів); роки активного соціального спілкування та ігрової діяльності з однолітками та дорослими «Занурення» дошкільнят (засвоєння інформації про навколишній світ, людські взаємини, розвиток навичок спілкування в суспільстві та ін.).

Доведено, що зміст предметного ігрового середовища, у тому числі матеріалу ігрової діяльності, впливає на розвиток та пізнання дитиною середовища, розміщення матеріалу в цьому середовищі творчих ігор по зонах («сюжетна»). Рольові ігри, «режисерські ігри», Комунікативні ігри дозво-

ляють старшим дошкільникам соціалізуватися, спілкуватися, брати участь у підгрупах за інтересами.

Виявлено питання методичного забезпечення забезпечення процесу соціалізації старших дошкільнят та проаналізовано планування сюжетно-рольової діяльності з календарного планування у дошкільних закладах. Наголошується, що педагогам дошкільних закладів необхідно керуватися принципами людиноорієнтованого навчання для забезпечення емоційного благополуччя старших дошкільнят на уроках. Про спілкування під час гри.

Було показано, що несоціалізовані діти мають значні труднощі у спілкуванні та взаємодії з однолітками, що збільшує кількість фактів проблемної поведінки серед перших. Для усунення цих негативних тенденцій вихователям дошкільних установ необхідно заповнити виявлені прогалини в наявних у дітей соціальних знаннях та вміннях, насамперед за рахунок розвитку мови.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

3.1. Критеріальний підхід до процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку під час використання ігор.

Експериментальні дослідження проводились у кілька етапів: констатувальний, формуючий та контрольна фази експерименту. Метою першого етапу було проведення порівняльного аналізу, та емпіричні дані визначення конкретних рівнів соціалізації індикатор. Етап формування був спрямований на перевірку використання ігор в процесі соціалізації дітей. Кількісні та якісні порівняння проводились на третьому етапі. В результаті підтверджуючих та формуючих експериментів було проведено інтерпретацію отриманих даних та сформульовано висновки.

Як мовилося раніше, у дошкільному віці відбувається процес соціалізації дитини. Тобто здатність розуміти настрій, потреби та поведінку інших людей та орієнтуватися у ситуаціях спілкування та взаємодії. Соціалізовані діти компетентні вибирає відповідні способи спілкування вміє просити та пропонувати допомогу поважає побажання інших бере участь у спільній діяльності однолітки та дорослі. При цьому така дитина не заважає оточуючим своїми діями, вміє стримувати себе та доносити свої потреби у прийнятній формі. [33, с. 45].

Соціалізацію старшого дошкільника ми трактуємо як здатність та готовність дитини до успішної мовної діяльності, опосередковану соціальною взаємодією з дорослими та однолітками, соціальною асиміляцією. Якість, цінність, знання. Рівень соціалізації визначається її структурними елементами. За суттєвими аспектами соціалізації дітей старшого віку. Виділено дошкільний вік, критерії та показники. Ми виділили такі критерії, що характеризують процес соціалізації старших дошкільнят.

- пізнання за показниками: впізнавання норм соціальної поведінки, здатність розуміти емоційні стани інших дітей, розуміння дитиною деталей ситуацій спілкування, сприйняття ігор.
- емоційні показники: уміння контролювати свої емоції та настрій, володіння соціально прийнятними способами вираження емоцій, емоційна спрямованість на однолітків у групі, уміння будувати неконфліктні стосунки.
- комунікативна компетентність та взаємодія: вміння вести діалог, дорослі та однолітки, для отримання необхідної інформації, діалог, взаємодія у процесі ігрової діяльності, співвіднесення себе, слухає співрозмовника.

По-перше, пізнання, стандарти є важливою частиною процесу соціалізації, оскільки визначає здатність злагоджено взаємодіяти з іншими, Поводьтєся адекватно, безконфліктно, спілкуйтєся. важливість емоцій Стандарти є основою психологічного розвитку та формування Особистість дошкільника – це його емоційна сфера. розвиток дитини має значення Частково залежить від формування комунікативного поля, т.к Комуникабельна, пізнає світ і себе в ньому, набуває соціального досвіду, Розвивайтєсь і самостверджуйтєсь як особистість. Отже, третій критерій оцінки соціалізації було обрано комунікативно-інтерактивний.

Кожен критерій розкривається через систему показників. Він відбиває ступінь сформованості окремих компонентів соціальної комунікативної компетенції. При виборі показників враховували надійність (кількісне уявлення та якісну інтерпретацію), доступність (можливість застосування в умовах дошкільних закладів), та системність (зв'язок компонентів).

Усі критерії та показники соціально-комунікативної компетентності не лише розкривають та характеризують формотворчий процес дошкільника, а й сприяють розвитку інтерактивної компетенції, необхідного фактора самореалізації та успішності у різних видах діяльності.

На основі цих критеріїв та показників визначили високий, середній і низький рівні сформованості соціально-комунікативної компетентності дітей.(табл..3.1)

Таблиця 3.1

Характеристика рівнів процесу соціалізації дитини старшого дошкільного віку

Рівень	Показники
Високий	- навички просоціальної поведінки; - позитивне сприйняття інших; - вміння встановлювати контакт із дорослими та однолітками; - чутливість до емоційного стану людей; - вміння дружно взаємодіяти з однолітками в процесі ігрової діяльності, вибирати партнерів для ігор та спільних занять, - здатність узгоджувати свої дії з діями інших; - вміння самотужки залагоджувати конфліктні ситуації або уникати їх;
Середній	- почуття невпевненості у взаєминах з однолітками; - схильність розв'язувати проблемну ситуацію з допомогою дорослих або ровесників; - невпевненість у ігровій діяльності; - недостатні уміння узгоджувати свої дії з діями

	ровесників і дорослих та невміння звернутися до них за допомогою в конфліктній ситуації; - домінування спілкування з дорослими; - непослід
--	--

Низький	- відсутність уміння самотійно встановлювати контакт; - труднощі у налагодженні взаємин з однолітками в процесі ігрової діяльності; - відстороненість від дітей, некоректне поведіння в конфліктній ситуації; - суттєві труднощі в розумінні емоцій - підвищення конфліктності - негативне ставлення до однолітків - ускладнена комунікативна діяльність
---------	--

Окреслена структура лягла в основу діагностики старших дошкільників із метою виявлення їхньої належності до визначених рівнів. Для діагностики було використано низку методів: спостереження за дітьми у різних видах діяльності, анкетування, бесіди, аналіз ігрових завдань. Опишемо запропоновані завдання і результати їх виконання відповідно до визначених критеріїв та показників соціально-комунікативної компетенції.

Критерій: когнітивний

Показник: розуміння дитиною специфіки ситуації спілкування.

Завдання: «Ставлення дитини до однолітків».

Мета: виявити труднощі старших дошкільників у встановленні контактів з однолітками.

Процедура виконання. Вихователям пропонували прочитати твердження і з'ясувати наявність чи відсутність зазначених особливостей у дитини.

Методичний коментар. Ствердна відповідь оцінювалася 1 балом, заперечна – 0 балів. Потім підраховувалася загальна сума балів:

- 1 – 3 бали – незначні труднощі дитини у формуванні взаємин з однолітками;
- 4 – 6 балів – старший дошкільник не вміє встановлювати контакти з однолітками;
- 7 – 10 балів – вихованець має серйозні труднощі у спілкуванні, взаємодії з дітьми.

Показник: обізнаність з іграми.

Завдання: «Помічники».

Мета: встановити рівень умінь дітей взаємодіяти один з одним, співвідносити свої бажання і прагнення з інтересами інших, брати участь у колективних справах, надавати необхідну допомогу.

Матеріал: клей, ножиці, папір, лійки, ганчірки.

Процедура виконання. Дітям пропонувалося грати у гру «Допомога», для виконання різних завдань. Учні діляться на підгрупи та обирають капітана (капітан доповідатиме про виконувана роботи), підготує необхідні матеріали, розподілить обов'язки. Тоді кожна підгрупа отримала такі завдання:

- допомогти помити столи і стільці;
- переглянути книжки, якщо є порвані, то підклеїти;
- виготовити пил та полити квіти;

– в ігровій зоні навести порядок, прибрати.

Методичний коментар. У протоколі фіксувалося вміння запропонувати мету діяльності, спланувати її зміст, розподілити обов'язки, вибрати засоби для виконання завдання, здатність об'єктивно оцінити загальний результат, урахувувати думку партнера, підкорятися його вимогам, а також приймати та надавати допомогу.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина брала на себе функцію організатора взаємодії, розподіляла обов'язки, проявляла вміння вислухати іншого, узгоджувати з ним свої пропозиції, йти на поступки, надавала допомогу, у разі потреби могла звернутися до дорослого чи іншої дитини;

- 2 бали – вихованець був недостатньо ініціативним, приймав пропозиції активніших дітей, знав норми організованої взаємодії, але не завжди враховував інтереси інших дітей, не надто охоче надавав допомогу ровесникам, сам приймав допомогу, але самотійно не звертався за нею;

- 1 бал – дитина старшого дошкільного віку не виявляла активності, підкорялася чужим ініціативам, не дотримувалася норм організованої взаємодії, виявляла байдужість до однолітків або неспроможність допомогти, відмовлялася від допомоги дорослого чи однолітка.

Критерій: емоційний

Показник: емоційна спрямованість на однолітків у групі.

Завдання: «Не поділили іграшку».

Мета: визначити рівень вміння дітей не сваритися, не створювати конфліктних ситуацій.

Матеріали: коробка та іграшки (відповідно до кількості дітей), серед яких є нова, приваблива.

Процедура виконання. Кожній дитині пропонували вибрати іграшку. Якщо виникала конфліктна ситуація через нову, то після нетривалого

спостереження за поведінкою дітей експериментатор втручався і пропонував кілька варіантів залагодження конфлікту:

- віддати іграшку тому, хто взяв її першим;
- нікому не віддавати нову іграшку;
- бавитись усім разом;
- гратися іграшкою за чергою;
- віддати іграшку дитині, в якої сьогодні поганий настрій.

Дорослий вислуховував пропозиції кожної дитини.

Методичний коментар. Упродовж виконання завдання ми очікували від старших дошкільнят прояву уміння співвіднести своє рішення з рішенням інших дітей і вибрати правильне.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина правильно знаходила спосіб подолання конфліктної ситуації, а також погоджувалась з іншими правильними вирішеннями і намагалась уникати конфлікту;
- 2 бали – вихованець знав вихід із конфліктної ситуації, але не завжди враховував рішення інших дітей;
- 1 бал – старший дошкільник не пропонував способів виходу із конфліктної ситуації і не вмів вибрати правильне із запропонованих дорослим рішень.

Показник: вміння контролювати свої емоції та настрої.

Завдання: «Дзеркало настрою».

Мета: визначити вміння дітей зрозуміти настрій партнера з огляду на його вербальну чи невербальну поведінку.

Процедура виконання. Дітей об'єднували в пари чи невеликі підгрупи і визначали, хто буде задавати емоцію, а хто – її відображати. Скажімо, вихователь пошепки повідомляв дитині, яка мала демонструвати почуття, якусь інформацію:

«За мною прийшов тато, і я мушу йти» (сум); «Мені сьогодні куплять пєсика» (радість); «Я більше не буду битися» (сором, провина); «Ти зламав мені велосипед» (гнів, злість); «Я туди не піду. Там темно» (страх); «Я не буду ділитися іграшками з Тарасом» (образа); «Який великий динозавр!» (подив, захоплення). Вихованець повторював фразу, а інша дитина мала визначити в цей момент його почуття. Потім діти обмінювалися «ролями».

Методичний коментар. Під час виконання завдання увага зверталася на самостійність визначення емоційного стану однолітка. Також відзначалося, як дитина за допомогою мовлення, міміки та жестів може передати різноманітні почуття й емоції.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина самостійно і правильно визначала емоційний стан однолітка під час повторення заданої фрази, адекватно передавала з допомогою міміки, жестів і мовлення різноманітні почуття;
- 2 бали – старший дошкільник визначав почуття з допомогою дорослого, фразу вимовляв емоційно, але емоції передавав не завжди адекватно;
- 1 бал – вихованець зазнавав труднощів при визначенні емоційного стану однолітка, не вмів при вимовлянні заданої фрази передати різні почуття.

Критерій: комунікативно-інтерактивні

Показник: уміння взаємодіяти в процесі ігрової діяльності, співвідносити свої бажання з інтересами інших.

Завдання: «Що ти скажеш?».

Мета: виявити вміння вихованців орієнтуватися у мовленнєвій ситуації.

Процедура виконання. Дитині описували відповідну мовленнєву ситуацію і пропонували уявити, що це сталося з нею. Наприклад: «Ти приїхав у гості до бабусі і вийшов на вулицю погратися. Там незнайомі діти бавилися у цікаву гру. Тобі теж захотілося погратися з ними. Що ти скажеш?»; «Вихователь розмовляє з іншою дитиною. Тобі треба у нього щось запитати. Як ти це

зробиш?»; «На занятті з малювання у тебе зламався потрібний тобі олівець. Як ти попросиш олівець у товариша?»).

Методичний коментар. Діагностика проводилася індивідуально. При оцінюванні бралися до уваги адекватність розуміння ситуації, повнота відповіді.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина правильно орієнтується у мовленнєвій ситуації, відповіді на запитання повні (3 – 4 речення);
- 2 бали – вихованець недостатньо добре орієнтується у мовленнєвій ситуації, відповіді нечіткі і не завжди правильні;
- 1 бал – старший дошкільник не зміг виконати завдання.

Показник: вміння отримати необхідну інформацію під час діалогу.

Завдання: «Інтерв'ю».

Мета: визначити вміння отримувати необхідну інформацію у спілкуванні, вести простий діалог із дорослими та однолітками.

Процедура виконання. Дитині пропонували уявити себе кореспондентом і взяти інтерв'ю в будь-кого з дітей або дорослих: задати кілька запитань про садок, групу, заняття тощо. Після отримання відповідей дитина старшого дошкільного віку мала розповісти про свій «репортаж». Далі дітям пропонували переказати інтерв'ю «кореспондента».

Методичний коментар. Дослідження проводилося з підгрупою дітей. У протоколі фіксували зміст запитання, ступінь самостійності, логічність та послідовність запитань.

Шкала оцінювання:

- 3 бали – дитина охоче виконувала завдання, самостійно формулювала 3 – 5 запитань, загалом «Інтерв'ю» було логічним і послідовним;
- 2 бали – вихованець формулював 2 – 3 короткі запитання з допомогою дорослого, логіка інтерв'ю не зберігалася;

• 1 бал – дитина відмовлялася від виконання завдання. Кількісні результати діагностики сформованості у дітей старшого дошкільного віку соціально-комунікативної компетенції за когнітивним критерієм подано в табл. 3.2

Таблиця 3.2

Рівні процесу соціалізації за когнітивним критерієм (%) у дітей старшого дошкільного віку

Група	Рівні					
	Високий, %		Середній %		Низький %	
Група А	4 осіб	10,6%	14 осіб	34,5%	11 осіб	42,1%
Група В	18 осіб	18,5%	8 осіб	65,2%	14 осіб	34%

Як бачимо, 10,6% (група А) та 18,5% (група Б) учнів за когнітивними критеріями вони продемонстрували високий рівень соціалізації. Вони продемонстрували вміння дружньо спілкуватися з однолітками під час ігор. Вибирали заняття, ігри та партнерів по заходах і координували свої дії з діями інших. При виникненні конфліктної ситуації такі діти намагалися вирішити її самостійно або уникали (або запобігали).

Серед середніх рівнів ми включили дітей (34,5% (група А) і 65,2% (група Б)), які демонстрували тривожність в ігровій діяльності та погану здатність узгоджувати власну поведінку з поведінкою однолітків. Хоча вони не створювали конфліктних ситуацій, але й не виявляли ініціативи щодо їх подолання, частіше поступалися, за потреби зверталися за допомогою до дорослих.

Діти з низьким рівнем соціалізації за когнітивними критеріями (42,1%)

(Група А) і 34% (Група Б) мали труднощі в налагодженні стосунків з однолітками, були відстороненими та іноді негативно налаштованими. У конфліктних ситуаціях вони провокували інших студентів і не поступалися.

Кількісні дані рівнів процесу соціалізації у дітей старшого дошкільного віку за емоційним критерієм подано у табл. 3.3

Таблиця 3.3

Рівні процесу соціалізації у дітей старшого дошкільного віку за емоційним критерієм (к-сть, %)

Група	Рівні					
	Високий, %		Середній %		Низький %	
Група А	6 осіб	25,3%	15 осіб	32,4%	12 осіб	37,4%
Група В	12 осіб	28%	11 осіб	45,5%	14 осіб	22,7%

Як видно з табл. 3,3, 25,3% (група А) та 28% (група Б) дітей мали вищий рівень критеріїв емоційної соціалізації. Вони продемонстрували здатність невербально передавати низку емоцій і почуттів і самостійно робити висновки про емоційний стан своїх однолітків.

У 32,4% (група А) та 45,5% (група Б) дітей зафіксовано середній рівень розвитку емоційних критеріїв у процесі соціалізації. Такі учні виявляли нечіткість у визначенні та передачі своїх емоційних станів і почуттів (або робили це за допомогою дорослих).

На низький ступінь розвитку емоційних норм процесу соціалізації вказали 37,4% (група А) та 22,7% (група Б) опитаних. Ці діти не вміли правильно відображати свій емоційний стан, не розпізнавали почуттів однокласників, мали домінуюче негативне ставлення до однолітків.

Кількісні результати діагностики соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку за комунікативним та інтерактивним критеріями представлені в таблиці. 3.4.

Таблиця 3.4

Рівні процесу соціалізації за комунікативно-інтерактивним критерієм (%) у дітей старшого дошкільного віку

Група	Рівні					
	Високий, %		Середній %		Низький %	
Група А	7 осіб	14,6%	17 осіб	43,1%	11 осіб	29,5%
Група В	9 осіб	23,6%	15 осіб	34,6%	12 осіб	24%

Як видно з табл. У 3.4 ми визначили, що 14,6% (група А) та 23,6% (група Б) дітей мають високий рівень соціалізації за критеріями спілкування та взаємодії. Ці студенти продемонстрували вміння будувати прості діалоги та отримувати необхідну інформацію за допомогою правильно поставлених запитань. Діти цієї групи також вміли висловлювати свої бажання та потреби та вміли не перебивати співрозмовника.

Діти, які за комунікативно-інтерактивним критерієм демонстрували середній рівень розвитку процесів соціалізації (43,1% (група А) та 34,6% (група Б)), демонстрували неадекватну комунікативну активність та постійні труднощі у встановленні контакту, виникали труднощі та вибудовувався діалог. . за допомогою дорослого.

Комунікація. Діти з низьким рівнем соціалізації за інтерактивними критеріями (29,5% (група А) і 24% (група Б)) продемонстрували нездатність чути або слухати інших. Вони часто заважали співрозмовнику, не вживали в спілкуванні

ввічливих слів, забували про норми та правила поведінки. Діти цієї категорії не вміли самостійно вступати в контакт і підтримувати розмову.

За всіма описаними критеріями кількісно оцінено загальний рівень соціалізації дітей дошкільного віку. Середній коефіцієнт отримували співвідношенням суми отриманих даних та їх кількості для кожної складової. Узагальнені кількісні результати початкового рівня соціально-комунікативної компетентності в навчальній групі представлені в таблиці. 3.5.

Таблиця 3.5

Рівні соціалізації дітей старшого дошкільного віку (%)

Група	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
Група А	17,2%	32,5%	37,3%
Група В	25,1%	42,4%	25,1%

Як засвідчили експериментальні дані, у старших дошкільників обох груп на констатувальному етапі переважав середній рівень соціалізації. Однак у дітей групи «А» аналогічні показники були дещо нижчими, ніж у групі «В». Тому групу «А» ми визначили як експериментальну, а групу «В» – як контрольну.

Представимо результати констатувального етапу експерименту у вигляді гістограм.

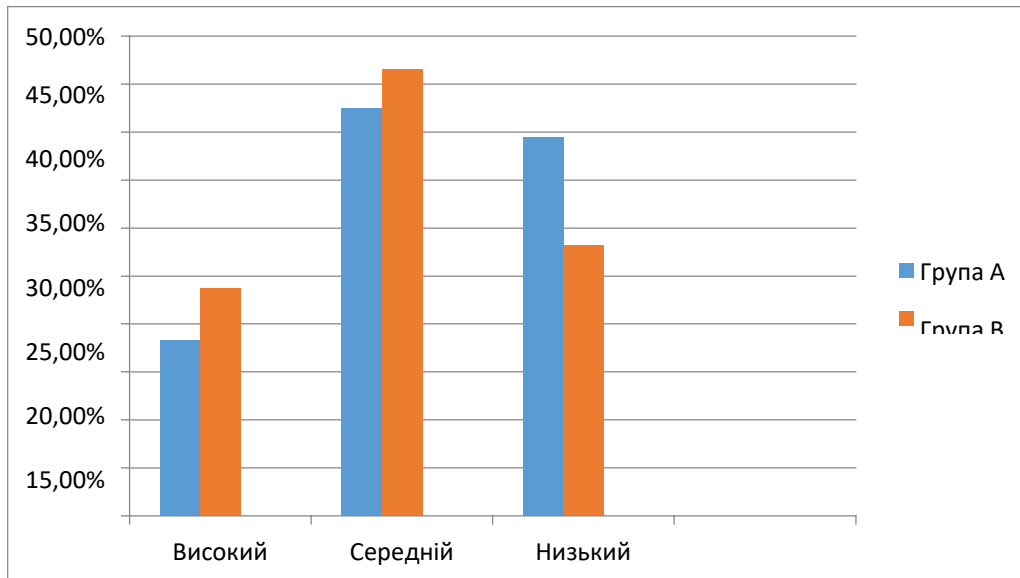

Рис. 3.1. Гістограма рівнів соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Як бачимо, лише 18,3% (ЕГ) та 23,7% (КГ) дітей продемонстрували високі показники соціалізації. Ці дошкільнята добре розуміли ключові емоції, назви емоцій і продемонстрували розуміння емоційних симптомів. Вони вміють бути чуйними, слухати однолітків, координувати поведінку, поступатися, переконувати, легко йти на контакт з дорослими та однолітками, цікавитися іграми, пропонувати допомогу та просити про допомогу. Вони також вміли активно взаємодіяти з членами своєї групи та відстоювати своє спокійно висловлювати думки, поважаючи інтереси інших. Це було зроблено.

Середній рівень соціалізації показали 42,5% (ЕГ) та 46,5% (КГ) студентів. Вони добре стикалися зі своїми основними емоціями, але в той же час вони показали певні труднощі у визначенні своїх емоційних симптомів. Діти цього рівня виявляли неадекватну активність у спілкуванні та важко встановлювали контакт. Діалоги склалися за допомогою дорослого. І хоча старші дошкільники цієї групи виявляли низьку активність у спілкуванні, вони були позитивно спрямовані (діти сприймали ініціативу інших, висловлювали протидію з огляду на свої інтереси), демонстрували знання норм організованої взаємодії, хоча були окремі випадки порушень. У разі потреби дошкільнята приймали допомогу, але самі її

не просили. У конфліктних ситуаціях не виявляли ініціативи щодо їх подолання. Вони йшли на поступки, не самостверджувалися, підпорядковували свої прагнення інтересам інших.

Діти з низьким рівнем соціалізації (39,4% (ЕГ) і 28,2% (КГ)) погано орієнтувалися в назвах емоцій і не вміли їх розрізняти. Ці діти не йшли пасивно за агресивними однолітками, не висловлювали свою думку, не зважали на інтереси та бажання однолітків, а відстоювали власну точку зору. Вони не вміли сформулювати свою думку усно, що зрештою призвело до конфлікту. Вони також не усвідомлювали або не усвідомлювали необхідності дотримання норм взаємодії, виявляли байдужість до однолітків, не надавали дієвої підтримки та відмовлялися від підтримки. від дорослих і однолітків.

Результати констатуючого етапу дослідження дали підстави говорити про необхідність підвищення ефективності розвитку соціально-комунікативних умінь дітей дошкільного віку.

3.2 Організація та перебіг експериментальної роботи

Експериментальна робота з соціалізації дітей старшого дошкільного віку проводилася на основі теоретичних положень і практичних результатів констатуючого етапу дослідження. Багато спостережень за дітьми в повсякденній ігровій діяльності показують, що вони, як правило, прагнуть, але часто як знайти контакти, як вибрати відповідні методи спілкування з однолітками, було показано, що вони не вміють бути ввічливими і доброзичливими з ними, як слухати свого партнера і як говорити. При цьому стежити за манерою мовлення. На жаль, відкритість і доброзичливість не завжди проявляються в дитячих колективах. Загальновідомо, що вміння взаємодіяти з оточуючими є головним змістом процесу соціалізації, як необхідної складової самореалізації особистості, успішності в різних видах діяльності та прихильності людей, які складають її оточення. Ця життєва здатність є необхідною умовою нормального психічного розвитку дитини і одним із головних завдань підготовки до навчання в школі. З огляду

на це, формувальний етап дослідно-експериментальної роботи був спрямований на створення умов для вдосконалення процесу соціалізації старших дошкільників.

Як зазначалося раніше, гра в старшому дошкільному віці є основною діяльністю, а також важливим, ефективним і доступним засобом процесів соціалізації дітей. Вона допомагає дітям взаємодіяти та спілкуватися з дорослими та однолітками. Саме під час гри відбувається оволодіння непростим мистецтвом.

Першою виховною умовою соціалізації через творчу гру було, як уже зазначалося, забезпечення організаційного забезпечення формування соціально-комунікативних навичок.

Учому ж полягає педагогічне керівництво грою, яке сприяє покращенню взаємин дітей, набуттю ними соціально-комунікативного досвіду? Як відомо, основним змістом спільних ігор дітей є відтворення взаємин між людьми, їх відношення один до одного. Однак в реальному житті діти інколи спостерігають й негативні форми спілкування, що потім відтворюють у колективних іграх. Тому педагог повинен уважно спостерігати за спільними іграми дітей. Якщо діти в грі проявляють негативні емоції, почуття, дії, педагогові слід зробити зауваження, включившись в гру змінити її хід в позитивному напрямку.

Особливістю ігор дітей дошкільного віку є складність і різноманітність сюжетно-рольових дій. Тому метою ведучих ігор є розвиток гнучкості рольової поведінки, навчання дітей змінювати рольову поведінку, ігрові ролі, інформувати партнерів по грі. Володіючи цим навиком, можна реалізувати різноманітні сюжетно-рольові ігри. Одним словом, гра захоплююча, цікава і завжди нова.

Організація ігрової діяльності з урахуванням індивідуальних вікових особливостей дошкільників відповідно активізує інтерес до спільних ігор, формує бажання спілкуватися та взаємодіяти з однолітками. Все це сприяє розвитку дружніх стосунків, позитивної взаємодії з дітьми, що визначає соціалізацію дітей дошкільного віку.

У групі дітей, які брали участь в експерименті, досліджували ефективність другої освітньої умови – вплив середовища розвитку суб'єкта на процес соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Створення різноманітних і динамічних тематичних ігрових середовищ в експериментальних групах для стимулювання бажання дітей брати участь в ігровій діяльності. Формами і методами реалізації цілей організаційно-мотиваційного етапів функціонують творчі ігри, сюжетно-рольові ігри («Кіностудія», «Магазин іграшок» та ін.), режисерські ігри («Життя») поділяються на у лісі", «Невербальна казка», «Добрий ельф», «Кенгуру», «Капітан» та ін.) та спілкуватися («Загальне коло», «Будь ласка», «Сонячний зайчик», «Переходи», «Ввічливі слова», «Піраміда кохання», «Розсміши сумного друга» та ін.) гра, обладнання ігрового середовища відповідно до зони «сюжетно-рольових ігор», «Гра в режисера», «Гра в спілкування». Використання ігор у перерахованих зонах (куточках) пов'язане з оволодінням дитиною соціальними функціями, умінням моделювати стосунки та навколишнє життя, побудовою позитивних стосунків («салон стільникового зв'язку», «салон краси»).), сприяли розвитку міжособистісного спілкування («кіностудія»), уміння висловлювати дбайливе ставлення до оточуючих («коли я хворію»), комунікабельності, доброзичливого ставлення один до одного («ніжно називай мене»), «похвалити», «скажи щось ввічливе» тощо)

Діти отримують досвід, необхідний для взаємодії з дорослими та однолітками у найважливіших сферах життя для їхнього розвитку. Вони набувають і збагачують такий досвід, якщо група створює правильне середовище розвитку предмета.

Згідно з Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» створення та вдосконалення розвивального предметного середовища є необхідною умовою навчально-виховного процесу [73, с. 192].

Третьою та основною умовою формувального етапу експерименту була робота з дошкільниками.

Отож, завданням формувальної роботи було сформувати в старших

дошкільників такі вміння:

- розуміти емоційний стан однолітка і розповісти про нього;
- отримувати необхідну інформацію у спілкуванні;
- вислухати іншого, з повагою віднести до його думки;
- вести простий діалог з дорослими та однолітками;
- відстоювати свою думку;
- співвідносити свої бажання з інтересами інших людей;
- приймати участь в колективній діяльності (вміння домовитись, поступитись тощо);
- з повагою ставитися до оточуючих;
- приймати та надавати допомогу;
- не сваритись, спокійно реагувати в конфліктних ситуаціях.

Ігри як основний вид діяльності дошкільників є ефективним методом і засобом виконання освітніх завдань з усіх сфер розвитку особистості дитини. Тому як засіб реалізації окреслених завдань були обрані творчі ігри: сюжетно-рольові, режисерські, комунікативні, ігрові ситуації тощо.

Розберемо більш детально організацію та реалізацію використання ігрової діяльності з метою соціалізації дітей дошкільного віку.

Проведено цикл ігрових занять (додаток Б), які формують у дітей навички взаємодії та соціальної довіри, розширюють вміння виходити з конфліктних ситуацій, вміння домовлятися та можливість налагоджувати контакти в різноманітних формах спілкування. мета ситуації, відпрацьовувати навички розуміння себе, інших і стосунків між ними; Набути навичок ефективного слухання. Усуньте комунікативні бар'єри та навички спілкування.

Ігрові заняття проводились за такими принципами:

1) Добровільна участь: Діти можуть брати участь (чи не брати) участь у грі за бажанням і вільно «залишити гру» та спокійно повернутися.

2) Взаємна повага: існують певні правила взаємодії в групі.

«вона», «вони», кожна дитина має право висловлювати свої думки та пропозиції.

3) Розпізнавання: на початку уроку дітям пояснюють його мету та структуру. Якщо комусь із дітей не зрозумілі умови, ігрове завдання або правила гри, усі незрозумілі моменти слід пояснити дитині.

4) Рефлексія: після серії ігор підсумовуються результати з метою ефективного закріплення результатів уроку.

Кожен урок починався з привітання. Це сприяло встановленню емоційного та позитивного контакту, зосередженню уваги дітей один на одному. Було привітано кожного учасника ігрового заняття. У першому класі ініціатором привітання був експериментатор. Після індивідуального привітання привітали всю групу. Це згуртувало дітей в одне ціле та створило відчуття веселоців та позитивне ставлення до уроку.

Основна частина становила основну частину уроку, за змістом ми реалізовували необхідні завдання (формуюча робота) розвивальної програми. Для цього були підібрані ігри, які сприяють розширенню діапазону емоцій, переживань, правильному вираженню емоцій, розвитку комунікабельності, формуванню позитивних моделей спілкування та розпізнавання адекватних способів поведінки в конфліктних ситуаціях. поле.

Метою останньої частини було підведення підсумків та осмислення того, що відбулося на уроці. Для цього діти з ведучою сіли в коло та обмінялися враженнями. Це посилювало почуття приналежності до групи та закріплювало позитивні емоції від роботи на уроці. Кожне заняття завершувалося прощанням. Діти попрощалися один з одним та дорослими.

Під час ігрових занять намагалися створити для дітей прийнятну атмосферу. Вони емоційно співпереживали своїм дітям, відображали й висловлювали їхні почуття та переживання зрозумілим для них способом.

Реалізація у дітей почуття обов'язку. Така турбота про дітей сприяла формуванню з ними довірливих стосунків та взаєморозуміння.

Програма ігрового заняття включала декілька напрямків змістовної роботи, що дозволило провести дослідження щодо сформованості визначених показ-

ників соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Зміст ігрових занять відповідав критеріям навчальної здатності. Система гри та ігрових вправ була поділена на три логічно пов'язані блоки. Для більш повної реалізації поставлених цілей на занятті використовувалася гра кожного блоку.

У таблиці 3.6 наведено приклади ігор, організованих за критеріями формування навичок соціальної комунікації у старших дошкільників. Це ігри для розвитку пізнавальної, емоційної, комунікативної та інтерактивної сфер особистості дитини.

Таблиця 3.6

Систематизація ігор для соціалізації дітей дошкільного віку

Блок	Критерії	Мета	Ігри
I	Когнітивний	Засвоєння моделей поведінки в конфліктній ситуації, формування вміння ефективно взаємодіяти у групі, уміння передавати і розуміти емоційний стан людей.	«Зламаний телефон», «Азбука чомучок», «Сонячний зайчик», «Невербальна казка», «Клейовий дощик», «Що відчуваєте?», «Розв'язання проблемних ситуацій»,
II	Емоційний	Прищеплення дітям старшого дошкільного віку базових соціально-комунікативних навичок: деталізувати по-	«Чарівні окуляри», «Закінчи речення», «Відгадай», «Посмішка», «Хвили», «Поклич лагідно», «Переходи», «По-

		чуття та емоційні стани, а також визначати їх причину, формування інтересу до однолітків.	водир».
III	Комунікативно-інтерактивний	Вироблення навиків вислухати іншого, підтримати розмову, брати участь у колективному обговоренні, чітко і зрозуміло висловлювати власні погляди.	«Компліменти», «Через скло», «Магазин іграшок», «Діалоги», «Знайомство», «Ввчливі слова», «Будь ласка», «Плутанина», «Липучка».

Результатом спеціально організованих творчих ігор стала соціалізація старших дошкільників. Більше студентів виявили, що:

- 1) Розрізняти ситуації спілкування, визначати власні цілі та цілі партнера по спілкуванню.
- 2) Розуміти стан і поведінку інших.
- 3) знати, як вибрати відповідну поведінку в певній ситуації та модифікувати її для оптимізації спілкування;
- 4) Взаємодія в запропонованому форматі.
- 5) Проявіть ініціативу у встановленні контактів.
- 6) Встановіть контакт і підтримуйте розмови на основі основних норм і правил.
- 7) планування спільної діяльності, підпорядкування і контроль своїх бажань, узгодження думок і дій;
- 8) Ставте запитання та відповідайте на них.
- 9) Засвоювати інформацію, отриману в простій формі (уважно слухати і спостерігати).

10) Висловлюйтеся в рамках заданої теми.

11) Передача інформації за допомогою знаків, рухів, міміки та пантоміми.

12) виражає свої емоційні переживання мовою, словами, рухами, жестами;

Важливою умовою і показником успішної соціалізації дітей старшого дошкільного віку є бажання дитини самостійно вирішувати проблеми, пов'язані зі спілкуванням і взаємодією з однолітками і дорослими. Ефективними у формуванні цих умінь, на нашу думку, були творчі ігри «Магазин іграшок», «Гості йдуть», «Новачок у групі», «Ходімо шукати скарб». Діти розігрували ці ситуації та вивчали вербальні та невербальні засоби спілкування та вміння ефективно взаємодіяти.

Проведена робота значно вплинула на формування в учнів навичок взаємодії, комунікабельності, соціальної активності та спонтанності. Спостереження за життям старших дошкільників у групі показали підвищення загального рівня соціалізації у відповідь на різні види діяльності.

Завдання контрольного етапу експерименту полягало у визначенні динаміки змін, що відбулися в процесі формування соціально-комунікативної компетентності та порівнянні рівнів розвитку досліджуваних здібностей у контрольній та експериментальній групах після проведення формуючого експерименту.

Для визначення змін рівня соціалізації старших дошкільників ми провели контрольні зрізи за кожним критерієм (когнітивний, емоційний, інтерактивне спілкування) на основі завдань, подібних до констатуючого етапу експерименту. Аналіз результатів, отриманих на контрольному етапі експерименту, дав змогу порівняти результати, отримані на початку та в кінці дослідження, що свідчить про те, що експеримент значно підвищив рівень соціально-комунікативної компетентності дітей. . зміни групи та контрольної групи. Порівняльні кількісні дані щодо рівня соціально-комунікативної компетентності дітей контрольної та експериментальної груп наведені в таблиці. 3.7 та малюнок 3.3.

Таблиця 3.7

Рівні соціалізації дітей експериментальної та контрольної груп (%)

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	18,3	23,7	41,2	33,3
Середній	42,5	46,5	41,3	46,7
Низький	39,4	28,2	17,5	20,1

Результати, наведені в табл. 3.7, засвідчують кількісні зміни рівнів соціалізації дітей старшого дошкільного віку в обох групах. Однак позитивна динаміка зростання цих рівнів є значимою лише в експериментальній групі дітей дошкільного віку. Одержані та представлені на рис. 3.2 дані переконливо доводять, що в умовах реалізації моделі досягнуто значного підвищення рівня сформованості соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку.

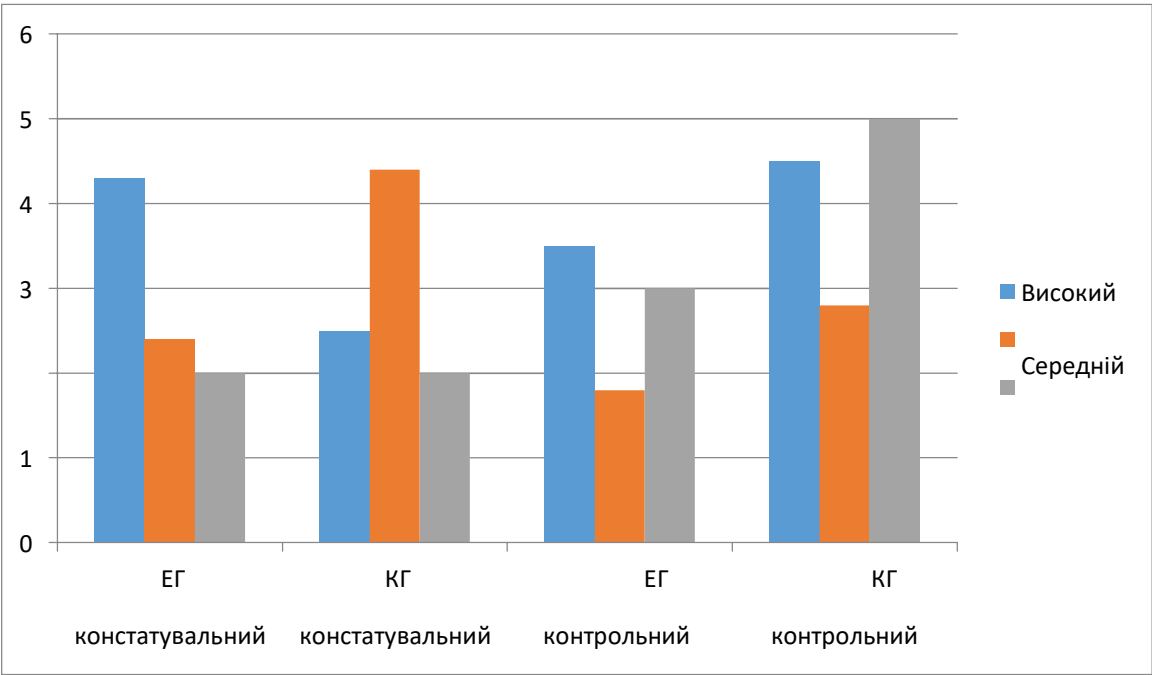

Рис. 3.2. Гістограма рівні соціалізації дітей експериментальної та контрольної груп (%)

Аналіз динаміки рівня підтвердив, що 41,2% дітей експериментальної групи та 33,3% дітей контрольної групи досягли високого рівня соціалізації. Як бачимо, позитивний вплив формувальної роботи, проведеної в експериментальній групі, виявився у значному підвищенні рівня соціалізації.

Середні рівні на ранніх етапах експерименту становили 42,5% (ЕГ) і 46,5% (КГ), а кінцеві результати становили 41,3% (ЕГ) і 46,7% (КГ).

Особливо помітна зміна індикатора низького рівня. Якщо на початку експерименту вони дорівнювали 39,4% (ЕГ) і 28,2% (КГ) відповідно, то наприкінці дослідної групи ці результати значно знизилися (17,5%). Зміни спостерігалися і в контрольній групі, але вони були незначними (20,1%).

Опишу отримані результати. Дітям експериментальної та контрольної груп пропонувалися завдання, подібні до тих, що використовувалися на констатуючому етапі експериментальної роботи.

За допомогою першої серії завдань старші дошкільники (за когнітивними критеріями) розуміють різні емоційні стани, активно сприймають оточуючих, аналізують ситуації, соціальні норми поведінки, визначено вміння розпізнавати. За допомогою таблиці проаналізуйте зміну індексу соціалізації за критеріями взаємодії. 3.8.

Таблиця 3.8

Показники рівнів соціалізації за – когнітивним критерієм після формувальної експериментальної роботи (%)

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	15,1	22,4	39,3	33,6
Середній	45,5	50,4	48,4	57,8
Низький	39,4	28	12,3	8,6

Як бачимо, в експериментальній групі дошкільного закладу спостерігаються значні зміни в здатності до ефективної взаємодії. Таким чином, частка дітей з високим рівнем цієї навички зросла на 24,2%. Середній збільшився на 2,9%, а низький знизився на 27,1%.

Після експерименту у дітей контрольної групи спостерігалися зміни. Отже, на 11,2% більше студентів виявили високий рівень комунікативних навичок. Середній рівень вищий на 7,4%. Низький рівень – на 19,4% менше.

Другий комплекс завдань (за емоційним критерієм) був спрямований на виявлення у дошкільників уміння контролювати свої емоції, вміння будувати неконфліктні стосунки.

Результати дослідження, проаналізовані за вторинними критеріями до та після експерименту, наведені в таблиці. 3.9.

Таблиця 3.9

**Показники рівня соціалізації за еомційним критерієм після форму-
вальної експериментальної роботи (%)**

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	24,2	27	44,5	38,7
Середній	36,4	40,5	28,5	32,8
Низький	39,4	29,7	27	28,5

Хоча показники за цим критерієм на етапі підтвердження були дуже висо-
кими, формуюча робота вплинула на розвиток емоційної сфери дитини, навчила
виражати різні емоційні стани.

Наступний комплекс завдань (за критеріями «Комунікативно-
інтерактивний») був спрямований на виявлення комунікативної компетентності
та вміння дітей ефективно взаємодіяти та долати конфліктні ситуації.

Розберемо за таблицею. 3.10 Рівні соціалізації старших дошкільників за
стандартами спілкування.

Таблиця 3.10

**Показники соціалізації дітей старшого дошкільного віку за
–комунікативно-інтерактивним критерієм після формувальної
експериментальної роботи (%)**

Рівні	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	15,6	21,6	39,7	27,5

Середній	45	48,6	47,2	49,4
Низький	39,4	27	13,1	23,1

Як бачимо, відбувся достовірний позитивний перерозподіл дітей експериментальної групи за рівнем розвитку комунікативних навичок – 39,7 %. Середні рівні цих навичок до початку навчання виявлені у 45% учнів і зафіксовані у 47,2% старших дошкільників експериментальної групи на підсумковому зрізі. Лише 13,1% дітей (39,4% при підтвердженні) мали недостатньо розвинені комунікативні навички.

Як видно з таблиці, суттєвих змін у рівні розвитку комунікативної компетентності дошкільників контрольної групи на заключному етапі експерименту не відбулося. Тому до високого рівня «виховали» лише окремих дітей – 27,5% (дошкільні – 21,6%). Середній – 49,4% (48,6%) учнів. Відносна кількість студентів низького рівня знизилася до 23,1% (порівняно з 27%).

Отже, за результатами контрольного етапу експерименту встановлено, що діти експериментальної групи усвідомлювали необхідність активної взаємодії під час пологової діяльності.

Ми спостерігали за дітьми, щоб відзначити їх ініціативу в різних видах діяльності. Бажання взаємодії та спілкування з однолітками. Діти продемонстрували знання та застосування схвалених у суспільстві норм поведінки. Це проявилось у зменшенні конфліктних ситуацій та прояві відверто негативних настроїв. Діти групи також показали позитивну емоційну адаптацію. Я міг почути «Давай подумаємо разом», «Ми друзі», «Ти мій друг» під час вирішення деяких спірних моментів у грі. Діти продемонстрували розуміння принципів добрих людських стосунків. «Щоб гра була цікава, ми домовляємось і вибираємо для кожного щось цікаве», використано ігровий матеріал.

Після експериментальної роботи не спостерігалось дітей, які б відмовлялись від участі в грі. Були сором'язливі, маломовні, неактивні діти, але все ж

вони не виявляли відчуженості. Виконання спільних дій в ході ігрових занять усувало захисні бар'єри в дітей, формувало емоційний відгук на партнерів по грі, вчило дітей навичкам взаємодії.

Отже, проведена дослідно-експериментальна робота показала, що формування соціально-комунікативної компетенції буде ефективнішим за умови використання навчально-розвивального потенціалу ігрової діяльності, вмілого керівництва нею і відповідно організованого предметно-розвиваючого середовища.

3.3 Методичні рекомендації щодо використання творчих ігор, як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Сучасна демократія вимагає глибокого усвідомлення своїх прав і обов'язків, бажання і здатності брати активну участь у суспільних і національних справах, заснованих на усвідомленні себе повноцінним членом соціальної спільноти і громадянином держави.

«Метою освіти, як зазначено в Законі України «Про освіту», є всебічний розвиток особистості як особистості та найвищих цінностей суспільства, розвиток талантів, розумових і фізичних здібностей, високої моральності. . Формування громадянина, здатного до обдарованості, свідомого суспільного вибору...»[27] Такі глобальні завдання вирішуються в процесі соціалізації через засвоєння особистістю цінностей, соціальних норм і моделей поведінки.

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., одним із пріоритетних напрямків освітньої політики країни має бути побудова ефективної національної системи освіти, розвиток і соціалізація дітей та молоді. Наголошується, що Це нові національні програми та ефективні механізми взаємодії управління освітою, сім'ї, навчальних закладів, дитячих та мо-

лодіжних громадських установ у напрямку розвитку, виховання та соціалізації дітей та молоді.

Одним із головних завдань дошкільної освіти є формування в учнів соціальних компетенцій, навичок, що дозволяють дітям гармонійно існувати в суспільстві. Тому в умовах дошкільних закладів педагоги повинні створити розвивальний життєвий простір, сприятливий для формування соціальної зрілості. У такому середовищі діти досягають рівня сформованості ставлень, знань, умінь та етичних компетенцій, достатніх для добровільного, компетентного та відповідального виконання ряду соціальних ролей. [35, с. 12].

Особлива увага приділяється формуванню соціальної зрілості дітей дошкільного віку. Бо вступаючи до школи, вони потрапляють у нову соціальну ситуацію – змінюється характер стосунків з однолітками та дорослими, встановлюються зовсім інші правила поведінки. дитячий садок. Тому діти повинні вміти органічно сприймати ці зміни і відповідним чином реагувати.

Розвинутий дошкільник може бути соціально компетентною особистістю, яка характеризується здатністю: Виявляти гнучкість у розпізнаванні нових вражень та їх оцінках, пристосовуватися до запитів соціальних груп і при цьому зберігати своє обличчя.

Діти з низькою соціальною зрілістю дуже мало знають про стосунки з однолітками та дорослими. Вони не ініціативні і не ініціативні в спілкуванні. Під час спілкування з однолітками вони виявляють байдужість або, навпаки, конфронтацію та агресію. Вони часто концентруються на неправильній, негативній поведінці. Вони мають низьку самооцінку, зосереджені на позашкільних заходах і побутових умовах. Діти із середнім рівнем соціальної зрілості недостатньо ініціативні у спілкуванні з однолітками та дорослими. Я не знаю, як вирішувати конфлікти. Вони знають норми і правила поведінки, але не завжди їх дотримуються, завищуючи свою самооцінку, а рівень домагань перевищує їхні реальні можливості. Такі діти орієнтуються на навчальну діяльність і зовнішні атрибути шкільного життя. [35, с. 102].

Під час роботи над проблемою формування соціальної зрілості дітей важливу роль у цьому процесі відіграє колективна творча гра — особливий вид творчої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Виявляється, можна. творчі ігри

Це ефективний інструмент для розвитку почуття партнерства та належної взаємодії. Тому готуватися до нової соціальної ролі — школяра. Сюжетно-рольові ігри та театральні ігри передбачають різний розвиток історії та різну рольову гру. Це дозволяє дітям навчитися використовувати зображення з різною полярністю одне від одного.

Такі ігрові дії виконують багато функцій:

- задовольняє емоційні потреби вашої дитини;
- за умови добровільного виконання дитиною правил, передбачених тією чи іншою роллю;
- дає змогу вчителям досягати навчальних цілей без примусу;

Зазначимо, що головною умовою ефективності колективної творчої ігрової діяльності є правильне і цілеспрямоване керівництво вчителем усіма етапами гри:

- забезпечити успіх дітей у спільній ігровій діяльності;
- створюйте ситуації, які заохочують дітей допомагати та співпрацювати один з одним;
- розвивати творчість у грі дітей;
- враховувати індивідуальні особливості, соціальну зрілість дитини;
- забезпечення єдності у формуванні у дітей знань, емоцій та поведінки.

Саме за таких обставин формуються, інтегруються у дітей позитивні форми поведінки, нормалізуються міжособистісні стосунки тощо.

Для підвищення соціальної зрілості дитини дошкільного віку бажано використовувати комплекс колективних творчих ігор, що включає:

сюжетно-рольова гра;

Театралізовані ігри;

Ігрові заняття.

Сюжетно-рольова гра є провідним засобом соціалізації дошкільника. Відображення життя дорослих у сюжетно-рольовій грі дає змогу дитині «прожити» різні соціальні ролі, усвідомити внутрішні зв'язки між ними, опанувати рольову поведінку. Проведення сюжетно-рольових ігор дає педагогам змогу розв'язувати такі завдання:

- розширювати й поглиблювати знання дітей про взаємини з однолітками й дорослими, про норми поведінки;
- впливати на емоційну сферу дітей;
- створювати умови для плідної співпраці дітей у процесі колективної творчої діяльності.

Результативним, зокрема, є цикл сюжетно-рольових ігор «Школа», який спрямований на формування внутрішньої позиції Я-школяр.

Ефективність впливу сюжетно-рольових ігор на взаємини з однолітками залежить насамперед від оптимального розподілу ролей між дітьми з урахуванням перспективи бажаної ролі й принципу черговості.

Інсценівки, драматизації та інші театральні ігри помітно впливають на формування в дітей адекватної самооцінки й рівня домагань, спонукають дошкільників змінювати ставлення до себе. Дуже важливим є емоційний розвиток дитини, оскільки від нього залежатиме те, як складуться її стосунки з однолітками і дорослими в майбутньому. Беручи участь в театральних іграх, діти ознайомлюються з відчуттями, настроями й образами улюблених персонажів, вчать їх розуміти, досліджують причини їхньої поведінки. Також інсценівки сприяють розвитку комунікативних навичок. Адже спілкування в колективній грі – це її основа. А ще участь в таких заходах поступово стає чудовою основою для самовираження. Так, нерішучі, чутливі, нетовариські, скуті в рухах діти отримують змогу розкріпачитися, проявити ініціативу у спілкуванні, взяти участь в обговореннях. Натомість діти, схильні до домінування, привчаються

враховувати бажання інших дітей, пристосовувати свою поведінку до загальних правил тощо.

Під час проведення театральних ігор педагог допомагає кожній дитині пережити почуття задоволеності собою у зв'язку із власним творчо-ігровим самовираженням.

Ігри-заняття варто організовувати насамперед для розвитку взаємин дітей із дорослими. Завдання ігор-занять - вплинути на свідомість, почуття та поведінку дітей для виховання в них:

- довіри до педагога;
- бажання співпрацювати з ним;
- готовності обговорювати результати своєї діяльності.

Важливою умовою ефективності ігор-занять є включення дітей у спільну з педагогом діяльність, засноване на їхньому емоційному контакті й активному спілкуванні.

Слід зазначити, що колективні творчі ігри є ефективним засобом формування соціальної зрілості дітей.

Висновки до третього розділу

Пропоноване заняття із соціалізації старших дошкільників включало три етапи. Під час першого організаційно-мотиваційного етапу були реалізовані такі освітні умови. Створити можливості для розвитку предметно-ігрового середовища дошкільних закладів.

Доведено, що групове підготовлене та спеціально організоване предметно-ігрове середовище впливає на розвиток компетенцій та навичок, які сприяють процесу соціалізації учнів дошкільних закладів. Це спілкування, вміння вирішувати конфлікти, домовлятися, йти на поступки, пропонувати допомогу, просити про допомогу.

Під час діяльнісно-ігрового етапу реалізуються виховні умови. Він передбачає занурення старших дошкільників у позитивне соціальне спілкування та

ігрову діяльність з дітьми та дорослими. Метою третього етапу емоційнотворення було набуття дітьми досвіду формування навичок емоційної виразності під час колективної творчої взаємодії, спілкування та ігрової діяльності.

У ході формувальної роботи з дітьми з'ясувалося, що формування та подальший розвиток соціально-комунікативних навичок у старших дошкільників відбувалося через гру. Формуюча робота забезпечує розвиток соціальної активності та ініціативи дитини, набуття вмінь аналізувати свій стан і наміри, готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані зі спілкуванням і взаємодією з однолітками та дорослими.

Проведення в ході експерименту серії ігрових занять сприяє розширенню та збагаченню досвіду взаємодії дітей з оточуючими людьми, формує позитивні стосунки через розвиток відповідних методів спілкування, формує комунікативні навички. Виявляється, сприяло набуттю знання про норму. Він не тільки формує потребу в координації поведінки з іншими учнями, але й розрізняє соціально прийнятну поведінку від антисоціальної, підтримує один одного, демонструє емоційні реакції та ставиться до однолітків як до друзів і партнерів. здатність розпізнавати.

Виявлено достовірність проведеної експериментальної роботи під час контрольного експерименту. Порівняльний аналіз рівнів соціалізації експериментальної та контрольної груп засвідчив позитивний вплив використання ігрових засобів на перебіг дітей експериментальної групи та виявлено достовірне підвищення розглянутих рівнів. 41,2% старших дошкільників експериментальної групи та 33,3% учнів контрольної групи.

Встановлено, що проведений нами цикл ігрових занять призвів до підвищення рівня соціалізації дітей старшого дошкільного віку в експериментальній групі (ЕГ) на 46,5% (КГ), але кінцеві результати склали 41,3% (ЕГ) і 46,7% (КГ). Зміни на краще особливо помітні у дітей з низьким рівнем соціалізації. На початку експерименту,

Показники становили 39,4% (ЕГ) та 28,2% (КГ) відповідно, але ці результати суттєво знизилися на завершальному етапі – 17,5% (ЕГ) та 20,1% (КГ).

Надано рекомендації щодо використання творчих ігор як засобу соціалізації дітей старшого дошкільного віку.

Висновки

Соціалізація вважається постійним, тривалим і незмінним процесом входження людини в соціум тоді, коли соціальне пристрій вважається процесом входження людини на певну громадську населення через вивчення соціального досвіду цього суспільства і використання придбаного раніше соціального досвіду.

Дослідження процесу соціалізації у межах різних наукових секторів економіки викликано складністю об'єктивного змісту і майном структурно-многофункціональних зв'язків цього процесу у життя. Розклади психолого-педагогічної науки до соціалізації персони відкривають змістовну складову, доводять машини, пов'язані з критеріями соціалізації та переконанням, що займається персоною в даному процесі. Особливість суспільно-педагогічного підходу полягає в погляді на соціалізацію як на складний процес залучення персони до життя, в результаті чого вона набуває і змінює свій соціальний статус і громадську роль, формує свій духовний світ і індивідуальність.

Сім'я як індивідуальне середовище становлення – один з найважливіших інститутів соціалізації особи, оскільки ця середовище обумовлює спосіб життя дитини, його соціальну наявність, впливає на створення нових соціальних якостей, умінь і умінь. Суспільно-позитивний або поганий вплив сім'ї залежить від низки факторів, серед яких виділяємо такі: соціокультурне, ніби говорить про рівень культури сім'ї; суспільно-господарський, ясний її майновими рисами; техніко-гігієнічний - особливості способу життя. Сім'я як різновіковий колектив

представлена конкретною системою прикріплених звичаями, традиціями, правовими і високоморальними нормами взаємовідносин між старшими і молодшими, опікунами і дітьми. Перед їх впливом створюється світорозуміння малюка, зв'язка до навколишнього середовища і, зокрема, суспільства. До емоційних механізмів сімейної соціалізації, в умовах якої відбувається функціонування свого середовища розвитку дитини, відносяться: ідентифікація (дитина належить опікунам); вкладення опікунів у вроджений світ малюка, його потреби, інтереси, смаки, завзяття; цілеспрямоване створення поведінки, що відбиває систему норм, затверджених суспільством.

Дошкільний вік виступає вихідним етапом формування суб'єкта знання, спілкування та діяльності. Сенс періоду від народження за вступом до середнього навчального закладу полягає у придбанні початкових людських знань і умінь, психічних якостей і властивостей, необхідних людині життя у суспільстві. Розвиток типу соціального світу в дошкільному дитинстві є важливим змістовним компонентом процесу соціалізації дитини-дошкільника. Провідну роль у процесі соціалізації відіграє постійна освітньо-виховна активність, націлена на вступ малюка у світ експерименту, набутого суспільством. Образ соціального світу створюється в дітей віком в освітньо-виховному місці, і зміст навчання має сприяти твору в їх цілісного образу соціального світу. Дітей слід вивчати розпізнатися у різному, безперервно мінливому світі, самореалізовуватися у природі, культурі, громадському середовищі, його осередку – сім'ї.

Доведено, що наповнюваність конкретно-ігрового середовища який був використаний для ігрової діяльності впливає на формування дітей і знання ними навколишнього середовища, а розташування навчального який був використаний в даному середовищі креативних ігор відповідно до зон («Сюжетно-рольових ігор», «Режисерських ігор» і «Комунікативних ігор»)) дозволяє дітям старшого дошкільного віку взаємодіяти, знатися, зливатися в підгрупи відповідно до інтересів тощо.

Доведено, що діти, які не соціалізовані, зазнають суттєвих труднощів у спілкуванні та взаємодії зі своїми ровесниками, що призводить до збільшення кількості фактів проблемної поведінки серед перших. Аби позбутися цих негативних тенденцій педагогам закладів дошкільної освіти, потрібно заповнити виявлені прогалини у наявних соціальних знаннях та навичках дітей, насамперед розвиваючи їх мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти : авт. кол. : А. М. Богуш, Г. В. Бєленька, О. Л. Богініч та ін. – Київ : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. 26 с. –
URL:http://www.mon.gov.ua/ua//activity/education/56/690/bazovij_komponen_t-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 1: Особистісноорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. : Київ : Либідь, 2003. 238 с....75
3. Богуш А. М. Дитинство в сучасному освітньому просторі. Збірник наук. праць: Адреса досвіду: НВК»Надія». : Одеса, ПНУ АПНУ. 2003 С. 39 – 52.
4. Богуш А.М. Дитинство : погляд сьогодення. Виховання і культура. 2003. № 1 – 2. С. 4 – 10.
5. Бойко А. М. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : індивідуальні завдання для студентів II – V курсів : навч. посібник. : Полтава : «Техсервіс», 2007. 359 с. – URL:
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2539/1/Boiko.pdf>.88
6. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості: монографія : Суми : Еллада, 2012. 608 с.
7. Вареник Т. І. Методична робота з педагогічними кадрами в дошкільно-наунавчальному закладі по підготовці дітей 5-річного віку до школи : Миколаїв : 2013. 217 с.
8. Варпаховская О.Г. «Зеленая дверца» : первые шаги в общество. Ребенок в детском саду. 2005. № 1. С. 30–35.
9. Варяниця Л.О. Дитяча субкультура як фактор соціалізації молодшого школяра в навчально-виховному процесі : дис... канд. пед. наук : 13.00.05 : Луганськ, 2006. 235 с.
10. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну / Пер. з нім. В. Купліна. Київ: Четверта хвиля, 2001. 424 с. 14

11. Закон України «Про освіту». : Київ : Генеза, 1996. – 36 с.
12. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник : Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
13. Капська А.Й. Соціалізація особистості – над завдання соціальної педагогіки : підручник. : Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 284 с.
14. Каська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи : модульний курс дистанційного навчання : Київ, 2002. 164 с.
15. Кемінь В. П., О. В. Квас, Невмержицька О.В. Історія виховання : Т. 2 : від ХІХ ст. до наших днів : навч.-метод. посіб : Дрогобич: Редакційно видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2013. 196 с.
16. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. : Київ : Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2003. 244 с.
17. Косарева О.І. Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку : автореф. канд. пед. наук : спец. 13.00.08. Київ. 2006. – 20 с.
18. Котирло В. К., Тітаренко В. М. Роль дошкільного виховання в формуванні особистості : Київ : Знання, 2007. 147 с.
19. Кудрявцев В. Т. Від педагогіки щодення до педагогіки розвитку. Дошкільне виховання : 2004. № 11. С. 80–85...62
20. Курінна С. Становлення особистості дитини дошкільного віку в процесі взаємодії різних соціальних інститутів : Дошкільна освіта. 2010. № 1 (27). : С. 6 – 10.
21. Литвиненко С.А., Ямницький В. М. Дитина і середовище : проблеми взаємодії. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди : Науково–теоретичний час опис. 2003. № 5. С. 215–220.

22. Литвиненко С.А., Ямницький В. М. Дитина і середовище: проблеми взаємодії. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди : Науково–теоретичний часопис. 2003. № 5. С. 215–220.

23. Логвиненко Т. О., Бобак О. Б. Педагогіка сімейного виховання : навчально-методичний посібник до самостійної роботи : Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. 160 с.

24. Макарова Л. Л. Проблемна ситуація та гра як психологічні детермінанти розвитку пам'яті і мислення молодших школярів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 Київ. 2001. 236 с.

25. Сорочан Т. Співтворчість – одна з ознак технології науково-методичного супроводу. Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти, матер. науково-практичної конф. 2012 р. С. 32 – 36.

26. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник : Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

27. Побірченко Н. С. Пора дитинства в етнографічній спадщині членів українських громад (др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст). : Київ: Науковий світ. 2000. 256 с.

28. Рогальська-Яблонська І. П. Соціалізація дітей в умовах сучасного освітнього середовища ДНЗ на засадах наступності та перспективності : Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. Сухомлинського : Серія : Педагогічні науки : Вип. 37. Т. 1. – Миколаїв: МНУ, 2012. 399 с.

29. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві : сутність, специфіка, супровід : монографія : Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

30. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ : колективна монографія / Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

31. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкіль-

ля» : О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 264 с.

32. Пантюк Т. І. Дошкільна педагогіка : навч.-метод. посіб. : Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. 118 с.

33. Литвиненко С.А., Ямницький В. М. Дитина і середовище : проблеми взаємодії. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди : Науково–теоретичний часопис. 2003. № 5. С. 215–220.

34. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Д'яченко, Т. С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г. М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. : Київ : Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2017. – 66 с.

35. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник : Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

ДОДАТОК А

Методичні рекомендації з керівництва сюжетно-рольовою грою для вихователів старшої групи ДНЗ

- Необхідно стати рівноправним партнером у грі вихованців.
- Головним завданням вважати спонукання дітей до фантазування, вигадок і творчості, часто використовувати гру з незавершеним (відкритим) кінцем.
- При обговоренні ігор залишайте за собою право кожного, хто хоче відкрито висловити своє бачення щодо можливостей розвитку сюжету, розподілу ролей тощо. Підтримуйте вдалі пропозиції, надихайте на ініціативу, вчіть старших дошкільників бути справедливими та порядними.
- Заохочувати учнів до активної взаємодії під час ігор. Він стимулює поступовий і природний перехід від тематичної ігрової дії до партнерської рольової взаємодії.
- Включайте в гру нові ідеї, елементи творчості, щоб підтримати ініціативу та пропозиції дітей. Зосереджується на винахідливому та нетрадиційному розвитку сюжету, а не на деталях рольової дії.
- Не вимагайте буквально від дітей максимально натуралістичної копії навколишньої дійсності. Чим більше в грі фантастики, тим цікавіше і привабливіше вона виглядає для старших дошкільників.
- Навчіть учнів, що під час гри вони повинні зосереджуватися на характеристиках свого партнера та враховувати його ідеї та інтереси. Співвіднесіть свої власні потреби з бажаннями інших гравців.
- Постійно урізноманітнюйте сюжет гри не тільки реалістичними сюжетами, а й фантастичними та казковими. Тому що саме останні види ігор найбільше стимулюють розвиток дитячої творчості.
- Із виховною метою практикувати ігрові ситуації, що передбачають корекцію негативних та закріплення позитивних рис характеру дітей старшого

дошкільного віку.

- Ніколи і ні за яких обставин не вдавайтеся до насильства. Не дозволяйте дітям робити те, що вони можуть зробити самі (фантазувати, придумувати нові ігри). Розумно й уміло керувати грою, спрямовуючи інтелектуальні зусилля вихованця насамперед на розвиток уяви, стимулюючи конструктивний прояв творчості в іграх дітей.

ДОДАТОК Б

Зміст ігрових занять

Заняття № 1

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці одночасно вітаються вголос: «Привіт!».

Гра «Спільне коло»

Мета: вміння встановлювати контакт із партнером, формування позитивного настрою у групі.

Інструкція. Вихователь збирає дітей навколо себе. «А тепер давайте сядемо на підлогу, але так, щоб кожен з вас бачив усіх і мене, і я бачив кожного з вас» Розв'язка - коло). Коли гравці сідають у коло, дорослий каже: Для цього очима привітайте всіх у колі. Я почну перший. І коли я з усіма вітаюся, сусід починає вітатися. У грі він торкається плеча сусіда, пропонуючи йому так само привітатися з однокласниками).

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Нехай дорослі сідають на підлогу, а діти – навколо них.

«Давайте пограємо з дикими тваринами. Вони не знають людської мови. Потріться носами (Вчитель показує, як це робити, підходячи до кожної дитини.) Замість того, щоб запитувати «Як справи?» (демонстрація). Якщо все добре, покладіть голову на плече суперника. А якщо вам потрібно висловити свою дружбу і любов іншій людині, потріться об нього головою. Готові? Тоді – почали. Зараз – ранок, ви тільки що прокинулися, виглянуло сонечко».

Подальший хід гри ведучий може обирати довільно (наприклад, подув хо-

лодний вітер і тварини ховаються від нього, притулившись один до одного; звірята ходять один до одного в гості; чистять свої шкірки і т. д.). При цьому важливо стежити за тим, щоб діти не розмовляли між собою.

Гра «Будь ласка»

Мета: вироблення навички використовувати «чарівні» слова ввічливості.

Інструкція. Усі стають у коло. Ведучий показує різні рухи, а діти мають їх повторити лише в тому разі, якщо він додав слово «будь ласка». Хто помиляється – вибуває з гри.

Гра «Склади картинку»

Мета: розвивати взаємодію.

Інструкція. Дітей групують так, аби кожному дати деталь від розрізаної картинки. Кожна група має з частинок («пазлів») скласти картинку. Можна ввести елемент змагання.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх визначити, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання.

Учні стають у коло так, щоб торкнутися сусідів. Вони простягають руку, торкаються пальцями сусідів, посміхаються і кажуть: «До побачення!»

Заняття № 2

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи

«Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Сонячний зайчик»

Мета: виховувати доброзичливість, формувати теплу атмосферу взаємної приязні і привітності.

Інструкція. Ведучий розповідає, що зловив «сонячного зайчика» і крутить його по колу, щоб всі зігрілися його теплом і посміхнулися, і простягає друзям. Коли «зайчик» повертається до ведучого, вихователь звертає увагу дітей, що зігрітий «зайчик» «росте» і не поміщається в долоні. «Зайчика» випускають, але всі «ловлять» частинки його тепла.

Гра: «Переходи»

Мета: формувати уважне ставлення один до одного.

Порядок. Діти сідають у коло. Учитель просить їх уважно подивитись один на одного: «У кожного з вас різний колір волосся. Тоді на інше крісло праворуч посадить поряд людину з найтемнішим волоссям.» Поміняйтеся. Без гучних суперечок! Почали! ". Дорослі допомагають гравцям, підходять до кожного, торкаються їх волосся і радяться з іншими, куди їх покласти.

Гра «Ввічливі слова»

Мета: формувати уважне і доброзичливе ставлення один до одного, звичку використовувати ввічливі слова під час спілкування.

Інструкція. Гра проводиться з м'ячем у колі. Діти кидають один одному м'яч, говорячи ввічливі слова. Потім вправа ускладнюється: треба називати лише слова привітання, вдячності, вибачення, прощання.

Гра «Поводир»

Мета: виховувати почуття довіри.

Інструкція. Учні об'єднані в пари, один – провідник, інший – сліпа дитина. Кожен «провідник» повинен провести «сліпого» (із закритими очима) через різні заздалегідь створені перешкоди (меблі, підлогові іграшки). Крім того, «шторка» не повинна спіткнутися, впасти або зачепити щось.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх назвати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Діти стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і говорять: «До побачення!».

Заняття № 3

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Спільне коло»

Мета: вміння встановлювати контакт із партнером, формування позитивного настрою у групі.

Інструкція. Вихователь збирає дітей навколо себе. «Добре, давайте сядемо на підлогу, але так, щоб кожен з вас бачив усіх і мене, і я бачив кожного з вас» Розв'язка - коло). Коли гравці сідають у коло, дорослий каже: Для цього очима привітайте всіх у колі. Я починаю перший. І коли я з усіма вітаюся, сусід починає вітатися. У грі він торкається плеча сусіда, пропонуючи йому так само привітатися з однокласниками).

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Дорослі сідають на підлогу, а діти – навколо них.

«Давайте пограємо з дикими тваринами. Вони не знають людської мови. Але їм потрібно якось спілкуватися, тому ми підготували для цього спеціальний інструмент. (Учитель показує, як це робити, підходячи до кожної дитини.) Замість того, щоб запитувати, демо «Як справи?»). Якщо все добре, покладіть голову на плече суперника. А якщо вам потрібно висловити свою дружбу і любов іншій людині, потрітьтеся об нього головою (демо). ви готові? Потім почали. Вже ранок, я щойно прокинувся, сонце вже на вулиці. »

Ведучий може довільно вибрати подальший хід гри (наприклад, дме холодний вітер, тварини обіймають один одного і ховаються від нього, тварини йдуть подивитися один на одного, почистити шкуру і т. д.). При цьому важливо, щоб діти не розмовляли між собою.

Гра «Піраміда любові»

Мета: виховувати турботливе ставлення до людей, розвивати комунікативні здібності.

Інструкція. Діти стають у коло. Ведучий говорить: «Кожен з вас когось або щось любить. Я люблю ... Розкажіть і ви, кого і що любите». Розповіді дошкільників ... «А зараз побудуємо піраміду любові з наших рук».

Розв'язання проблемних ситуацій

Мета: розвивати вміння знаходити правильне розв'язання проблеми.

Інструкція. Діти стоять у колі. Ведучий за чергою кидає їм м'яча та запитує про те, як допомогти:

- а) маленькій дитині, яка загубила м'яча;
- б) мамі, котра повернулася з роботи дуже втомленою;
- в) другові, що зламав іграшку;
- г) бабусі, яка несе важку сумку;
- г) друзям, які посварилися.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх з'ясувати, яке завдання сього-

дні було найважчим. Діти по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Учні можуть стати в коло і торкнутися своїх сусідів. Розтягують руки в сторони так, щоб пальці торкнулися сусідів і, посміхаючись, кажуть на прощання: «До побачення!».

Заняття №4

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Знайди пару»

Мета: закріплювати знання вихованців про емоції.

Інструкція. Діти отримують піктограми, до яких вони мають дібрати зображення дітей із відповідними емоціями на обличчі.

Гра «Розсміши сумного друга»

Мета: виховувати доброзичливе та уважне ставлення до інших.

Інструкція. Діти за чергою грають роль «сумного» друга. Решта одногрупників намагаються його розвеселити різними способами (танцюють, корчать смішні гримаси, погладжують, дивляться і посміхаються).

Гра «Магазин іграшок»

Мета: закріплення навичок ввічливого спілкування.

Інструкція. Одна дитина — «продавець», решта — «покупці». Необхідно стежити за тим, чи вітається гравець при вході в «магазин», чи правильно він звертається до «продавця», чи дякує за «покупку» і прощається. «Продавець» також повинен бути привітним і ввічливим.

Гра «Посмішка по колу»

Мета: формування доброзичливості у групі, позитивного налаштування дітей на спілкування.

Інструкція. Діти сідають у коло, беруться за руки, дивляться сусідові в очі і мовчки дарують йому посмішку. І так за чергою.

Гра «Спина до спини»

Мета: розвивати вміння взаємодіяти усвідомлення того, як важливо розуміти один одного.

Інструкція. Діти сідають спиною один до одного. Завдання – домовитися про щось або розповісти щось одне одному.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Учні можуть стати в коло і торкнутися своїх сусідів. Розтягують руки в сторони, щоб пальці торкнулися сусідів і посміхаються, прощаючись: «До побачення!».

Заняття № 5

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Життя в лісі»

Мета: розвиток уміння налагоджувати контакт, усунення моральної і психічної відокремленості дітей через фізичні (тілесні) контакти.

Інструкція. Нехай дорослі сідають на підлогу, а діти – навколо них. «Давайте пограємо з дикими тваринами. Вони не знають людської мови. Але їм потрібно якось спілкуватися, тому ми підготували для цього спеціальний інструмент. (Учитель показує, як це зробити, підходячи до кожної дитини.) Замість того, щоб запитувати. , демо «Як справи?»). Якщо все добре, покладіть

голову на плече суперника. А якщо вам потрібно висловити свою дружбу і любов іншій людині, потріться об нього головою (демо). ви готові? Потім почали. Вже ранок, я щойно прокинувся, сонце вже на вулиці. "

Ведучий може довільно вибрати подальший хід гри (наприклад, дме холодний вітер, тварини обіймають один одного і ховаються від нього, тварини йдуть подивитися один на одного, почистити шкуру і т. д.). При цьому важливо, щоб діти не розмовляли між собою.

Гра «Комплімент»

Мета: розвивати комунікабельність, доброзичливе ставлення один до одного.

Інструкція. Ведуча пояснює дітям значення слова «комплімент». Вони сідають у коло і передають м'яч, роблячи один одному компліменти. Бажано вчити дошкільнят не тільки описувати свою зовнішність, а й описувати позитивні риси характеру своїх товаришів. Похвалена дитина каже «дякую». Якщо дитині важко похвалити, це повинен зробити ведучий.

Гра «Заборонені рухи»

Мета: набуття позитивного досвіду спільної діяльності.

Інструкція. Діти стають півколом навпроти ведучого. він сказав: Повторити всі ходи, крім одного» (вказати назву та «заборонений» хід (наприклад, присідання). Дається сигнал до початку гри.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до

сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття № 6

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Закінчи речення»

Мета: розвивати вміння аналізувати свої почуття, вербалізувати переживання.

Інструкція. Дітям пропонують закінчити вислови: «Мені буває сумно, коли ...», «Якщо ...— я радію», «Мені буває соромно, за умови ...», «Я гніваюсь, коли ...».

Гра «Покажи»

Мета: розвивати вербальне та невербальне спілкування вихованців.

Інструкція. Кожен гравець повинен умовно описати кімнату з дитячим садком та вгадати решту. Потрібно показати за допомогою жестів, рухів, міміки (розмір кімнати, що там знаходиться, що там роблять діти). Потім учень має сказати, у що він грав.

Гра «Липучка»

Мета: розвиток вміння дошкільників взаємодіяти з однолітками, формування єдності дитячої групи.

Інструкція. Діти бігають кімнатою. Двоє тримаються за руки і намагаються схопити іншого, кажучи: «Я повія, хочу схопити тебе». Кожен спійманий гравець бере участь у «липучці». Потім останній знову ловить дитину. Коли всі учасники встають "липучки", танцюють по колу.

Гра «Полювання на динозаврів»

Мета: навчання взаємодії вербальними і невербальними способами.

Інструкція. Група учасників стає у коло. Ведучий йде за ним, повертається спиною до групи та починає вголос рахувати до десяти. У цей час гравці дарують один одному маленьких іграшкових динозаврів. Після закінчення рахунку той, хто тримає іграшку, витягає руку вперед і накриває її долонею. Інші учасники повторюють цей жест. Завдання ведучого – знайти іграшкового динозавра.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття № 7

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Добрі ельфи»

Мета: формування атмосфери щирості, відвертості відкритості у групі, мистецтва проявляти любов і турботу.

Інструкція. Вчитель сів на підлогу, зібрав дітей довкола себе і сказав: «Жили-були люди, які не вміли спати. Вони працювали день і ніч і, звісно, дуже втомилися. людей, пестячи їх, заспокоюючи, ніжно заколисуючи їх, за-

колисуючи їх добрими снами, і вони засинали. Нехай той, хто сидить праворуч від мене, буде людиною, а той, хто сидить ліворуч, буде ельфом. і люди лягають спати і приходять добрі ельфи і заколисують їх. Людські діти лягають на підлогу і сплять, ельфійські діти підходять до кожного, ніжно пестячи їх, тихо співають пісні, ерошать волосся і т. д. Діти змінюються ролями.

Гра «Невербальна казка»

Мета: розвивати невербальне спілкування дошкільників.

Інструкція. Діти невербально зображають (відтворюють) казку «Ріпка» або «Колобок», заздалегідь домовившись про ролі.

Гра «Кенгуру»

Мета: розвиток навиків вихованців взаємодіяти з партнером.

Інструкція. Учасники будуть парами. Один член групи, кенгуру, стоїть, а інший кенгурятко спочатку встає на спину, а потім сідає навпочіпки. Партнери тримаються за руки. Завдання кожної пари - у такому положенні пройти до протилежної стіни, не відпускаючи рук, щоб уникнути перешкод.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття № 8

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Передача почуттів»

Мета: навчити дітей передавати різноманітні емоційні стани невербальними засобами.

Інструкція. Дитині дають завдання «передати ланцюжком» певне почуття, емоцію за допомогою міміки, жестів, дотиків. Коли гравці передадуть його по колу, можна обговорити, що саме було загадано.

Рольове програвання ситуацій

Мета: закріплення вміння вихованців застосовувати ввічливі слова, розвивати їх емпатію.

Інструкція. Дітям пропонується розіграти конкретні ігрові ситуації. Ви взяли участь у конкурсі та посіли перше місце, але ваш друг був майже останнім. Які ваші дії та слова стосовно ваших друзів? Мама принесла 3 апельсини для тебе та твоїх друзів. як ви їх ділите? Чому саме? Діти грають у кумедну гру, а ви запізналися. Попросіть вас взяти в гру. що, якщо я отримаю відмову?

Гра «Кухарі»

Мета: розвиток у старших дошкільників уміння взаємодіяти, усвідомлювати свою приналежність до групи, а також комунікативних навиків.

Інструкція. Діти встають у коло - це "горщик" або "миска". Потім гравці погоджуються «варити» супи, салати, компоти і т.д. Усі вгадують, які це будуть інгредієнти. Коли дорослий називає той чи інший компонент, названий компонент стрибає по колу (і так далі по порядку). Гра зупиняється, коли всі діти знову опиняються в одному колі. Доступні нові продукти

Виконайте будь-яку дію над «готовкою» або «продуктом»: наріжте, посоліть, полийте, перемішайте і т.д.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття № 9

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Сонячний зайчик»

Мета: виховувати доброзичливість, формувати теплу атмосферу взаємної приязні і привітності.

Інструкція. Ведучий розповідає, що спіймав «сонячного зайчика» і крутить його по колу, щоб усі зігрілися його теплом та посмішками та вручає друзям. Коли «зайчик» повертається до ведучого, вихователь звертає увагу дітей те що, що зігрітий «зайчик» «зростає» і міститься у долоні. "Зайчик" випускається, але всі "ловлять" його частинки тепла.

Рольові етюди.

Мета: розвивати у вихованців уміння вступати в розмову, обмінюватися почуттями і переживаннями, емоційно та змістовно висловлювати свої думки.

Інструкція. Дітям пропонують такі ситуації.

1. Два хлопці посварилися – помири їх.
2. Тобі дуже хочеться побавитися іграшкою одного з дітей твоєї групи – попроси її.
3. Ти сильно образив свого друга – спробуй попросити пробачення, помирися з ним.
4. Ти прийшов у нову групу – познайомся з дітьми і розкажи про себе.
5. Діти бавляться в цікаву гру – попроси, щоб вони й тебе прийняли. Що ти робитимеш, якщо вони не захочуть прийняти тебе?
6. Ти прийшов з прогулянки і хочеш їсти. Що ти скажеш мамі чи бабусі?
7. До тебе прийшли гості – познайом їх із батьками, покажи свою кімнату, свої іграшки.

Гра «Закінчи малюнок»

Мета: формувати у старших дошкільників відчуття приналежності до групи, вміння взаємодіяти.

Інструкція. Діти сідають у коло. У кожного є набір фломастерів або олівців та папір. На мій сигнал ви припиняєте малювати і відразу ж передаєте незакінчений малюнок своєму сусідові зліва. За сигналом, передаєте його сусідові праворуч, і доти, поки ваш малюнок вам не повернуть». Учасник починає малювати, і за сигналом вихователя картинка віддається сусідові праворуч, а водночас від сусіда зліва отримує. Після того, як фотографія «здійснить повне коло» і повернеться до свого автора, ви зможете обговорити результати вашої співпраці та ваш відповідний внесок.

Огляд "художника".

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Вихованці стають у коло так, щоб можна було доторкнутися руками до сусіда. Простягають руки у сторони так, щоб пальці торкнулися сусіда, посміхаються і прощаються: «До побачення!».

Заняття № 10

Хід заняття

Привітання

Діти стають у коло. Торкаються за чергою плеча сусіда, промовляючи «Вітаю!». Після того, як усі привіталися, вихованці вголос одночасно вітаються «Привіт!».

Гра «Закінчи речення»

Мета: розвивати вміння аналізувати свої почуття, вербалізувати переживання.

Інструкція. Дітям пропонують закінчити вислови: «Мені буває сумно, коли ...», «Якщо ...— я радію», «Мені буває соромно, за умови ...», «Я гніваюсь, коли ...».

Гра «Спілкування без слів»

Мета: розвивати почуття доброзичливості.

Інструкція. Учасники об'єднуються у пари. Спочатку вони ходять по кімнаті, за сигналом зупиняються, вітаються одне з одним за допомогою їх, кладуть руки на плечі одне одному, дивляться в очі партнерові, посміхаються, прощаються.

Гра «Ланцюжок слів»

Мета: формування вміння дітей активно й уважно слухати.

Інструкція. Учасники сідають у коло. Господар обраний. Він вгадує 3-5 слів, щоб його назвати. Потім вкажіть на дитину, яка повторює слова в заданому порядку. Потім ведучий змінюється і гра повторюється.

Гра «Тільки разом»

Мета: розвиток вміння дошкільників налагоджувати контакт із партнером по грі.

Інструкція. Діти об'єднуються в пари та разом тримають м'яч (кожна дитина намагається утримати м'яч обома руками). За командою гравці повинні одночасно сісти, утримати м'яч у руках, пройтися групою та підстрибнути. Завдання полягає в тому, щоб навчитися діяти злагоджено, а не кидати м'яч.

Рефлексія

Мета: закріплення позитивного досвіду.

Діти сідають у коло. Ведучий просить їх сказати, яке завдання сьогодні було найважчим. Вихованці по колу висловлюють свою думку.

Прощання

Учні можуть стати коло і доторкнутися своїх сусідів. Вони простягають руки в сторони так, щоб їхні пальці торкалися сусідів і посміхалися і прощалися: «До побачення!».